

เราต่างเป็น นักออกแบบ

Design, When Everybody Designs

การออกแบบนวัตกรรมสังคม

Design for Social Innovation
By **Ezio Manzini**

เขียน เอซิโอ มานซินี
แปล เจริญเกียรติ รัชชภาว

เราต่างเป็น นักออกแบบ

Design, When Everybody Designs

เขียน เอชโอ มานซันี่
แปล เจริญเกียรติ อนุชิตวาร

เรอต่างเป็นน้กออกแบบ การออกแบบนวัตกรรมดั่งคคค

Design, When Everybody Designs: An Introduction to Design for Social Innovation

Copyright © 2015 Massachusetts Institute of Technology

Thai edition copyright © 2018 by INI-Innovation Network International Co.,Ltd.

All right reserved

เขียน	เอชไอ มานชินี
แปล	เจริญเกียรติ ธนสุขถาวร
บรรณาธิการ	เพ็ญญา หงษ์ทอง
ลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทย	© สำนักพิมพ์ อินี บุ๊คส์ 2561
ออกแบบปก	ขวัญจิตรี ชยามัม
รูปเล่ม	สามเกลอหัวแข็งกราฟฟิคกรุ๊ป
พิสูจน์อักษร	เอ็นดู ศรีใส
พิมพ์ครั้งที่ 1	พฤศจิกายน 2561

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

มานชินี, เอชไอ

เรอต่างเป็นน้กออกแบบ การออกแบบนวัตกรรมดั่งคคค.—นนทบุรี:

ินี เครือข่ายนวัตกรรมสากล, 2018. 416 หน้า

เอชไอ มานชินี, 2015 2. ดั่งคคค I. เจริญเกียรติ ธนสุขถาวร, ผู้แปล.

II. ชื่อเรอ.

ISBN 978-616-93207-0-8

บรรณาธิการที่ปรึกษา	ฮันส์ แวนวิลเลี่ยนส์วาร์ด
บรรณาธิการบริหาร	วัลลภา แวนวิลเลี่ยนส์วาร์ด
กองบรรณาธิการ	อัญชุลี บุญถาวร กฤติยา เลาหะกุล
จัดพิมพ์	บริษัท อินีเครือข่ายนวัตกรรมสากล จำกัด เลขที่ 60/34/1 ถ.ติวานนท์34 ต.บางกระสอ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 2589 9771, 09 4964 1784
อีเมลล์	ini.creativespace@gmail.com
เฟซบุ๊ก	www.facebook.com/ini.creativespace
โรงพิมพ์	บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด โทรศัพท์ 0 2879 9154-5
จัดจำหน่าย	สายส่งศึกชิด บริษัท เคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ 0 2225 9536-40
ราคา	420 บาท

เราต่างเป็นนักออกแบบ

Design, When Everybody Designs

การออกแบบนวัตกรรมสังคม
Design for Social Innovation
by Ezio Manzini

เขียน เอซิโอ มานซินี
แปล เจริญเกียรติ อนุสฤตถาวร
บรรณาธิการ เพ็ญนภา หงษ์ทอง

คำนำสำนักพิมพ์

ทุกวันนี้ “วัฒนธรรมการออกแบบ” มีบทบาททั้งด้านการดำเนินชีวิตของผู้คนในแวดวงต่างๆ มีการพูดถึงกันมากเรื่อง “การร่วมออกแบบ” อันมีนัยถึงการมีส่วนร่วม การคิดเชิงออกแบบไม่ได้แบ่งพรหมแดนของคนทั่วไปกับนักออกแบบในแง่ของการร่วมเผชิญกับความท้าทายมากมายรอบตัวเรา

หนังสือเล่มนี้ได้ให้ความชัดเจนต่อการริเริ่มต่างๆ มากมายทั้งก่อนและหลังกระแส “ร่วมออกแบบ ร่วมสร้างสรรค์” (Co-design Co-creation) ผู้เขียน ศ.ดร.เอซีโอ มานซินี อาจารย์ด้านการออกแบบอุตสาหกรรมผู้ผันตนเองมาทำงานและกระตุ้นนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ในที่ต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศอิตาลีถึงการออกแบบสังคม อันเป็นได้ตั้งแต่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การออกแบบเชิงพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ความเป็นเจ้าของร่วม โดยสรุปคือการออกแบบโครงสร้างชีวิตของผู้คนหรือองค์กร การออกแบบสำหรับโลกที่แท้จริงนี้จึงมากกว่าการออกแบบวัสดุเพื่อป้อนสู่อุตสาหกรรมและการพาณิชย์ แต่คือการเข้าสู่ปริมณฑลแห่งชีวิตสังคมและนักออกแบบทั้งสมัครเล่นเช่นคนทั่วไป และนักออกแบบมืออาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญจะประสานความร่วมมือกัน

หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับทุกคนที่ต้องการออกแบบพื้นที่ชีวิตตนเอง พื้นที่ละแวกบ้านหรือย่าน หมู่บ้าน ชุมชนอย่างที่เราร่วมฝันและทำให้

เป็นจริงร่วมกันในท่ามกลางความท้าทายของสังคมที่มีทั้งวิกฤติและโอกาส ในแง่วิกฤติ คงนำมาวางเรียงได้ยืดยาว อาทิ ความไม่เสถียรของภูมิอากาศโลก ความไม่ปลอดภัยของอาหารและธรรมชาติแวดล้อม เมืองที่ไร้ระเบียบและความสัมพันธ์ของผู้คน สังคมผู้สูงวัยกับความเร่งรีบของเด็กและคนวัยทำงาน แต่ความสำคัญของหนังสือเล่มนี้ คือการแสดงให้เห็นถึงโอกาสที่เปิดออกสู่หนทางใหม่ๆ มากมาย ทั้งกระบวนการและรวมถึงเครื่องมือที่ได้แจกแจงวิเคราะห์ถึงความน่าจะเป็นในการสร้างเมืองหรือชุมชนแห่งการประสานความร่วมมือ

สังคมไทยมีการริเริ่มจำนวนไม่น้อยที่ได้แสดงศักยภาพของพลังพลเมือง ดังที่เรามีกระบวนการอาหารท้องถิ่นในหลากหลายรูปแบบที่ให้ความมั่นใจแก่ผู้ผลิตผู้บริโภคว่าจะได้อาหารที่ปลอดภัยด้วยการออกแบบการประสานความร่วมมือของคนกินคนปลูก พลังพลเมืองอาหารนี้ดีต่อเราและดีต่อโลก เรายังได้ยินเรื่องราวของการสร้างเมืองหลายแห่งจากการประสานความร่วมมือให้กลายเป็นเมืองน่าอยู่ ช่วยลดปัญหาและความท้าทายของสังคมเมือง โอกาสที่เปิดออกนี้เป็นความร่วมมือทั้งของคนในพื้นที่และกระบวนการออกแบบของนักออกแบบ ทั้งหมดนี้นำมาสู่การสร้างนวัตกรรมสังคม เราทุกคนจึงต่างเป็นนักออกแบบและนักนวัตกรรมสังคมไปในเวลาเดียวกัน

หากการเชื่อมต่อของ “ท้องถิ่นเปิดรับสากล” (Cosmopolitan Localism) ในสังคมยุคดิจิทัล หนังสือเล่มนี้อาจช่วยนำทางให้การเชื่อมต่อนี้สร้างคุณูปการในทางสร้างสรรค์แก่ทั้งท้องถิ่น โดยตระหนักว่ามีพลังที่ขับเคลื่อนไปในทิศทางบวกเช่นนี้อยู่ในที่ต่างๆ ของโลกด้วย และถ้าเรานำพลังพลเมืองเหล่านี้มารวมกัน โลกที่ทุกคนฝันถึงก็มีความเป็นจริงมากขึ้น โลกที่ดีจึงอยู่ที่เราทุกคนเพราะเราต่างเป็นนักออกแบบ สำนักพิมพ์จึงหวังใจว่าเนื้อหาของหนังสือจะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างโลกอันน่าปรารถนา ร่วมกัน

หนังสือนี้จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้เลยหากปราศจากการสนับสนุนจากหลายฝ่ายที่ได้ร่วมประสานความร่วมมือกัน เฉกเช่นเนื้อหาของหนังสือนี้ หน่วยงานแรกที่ใคร่ขอถือโอกาสนี้ขอบคุณอย่างมากคือ มูลนิธิสยามกัมมาจล โดยเฉพาะคุณปิยาภรณ์ มั่นตะจัตรา ที่ให้ความมั่นใจแก่สำนักพิมพ์อินีบุคส์ ด้วยหนังสืออันทรงคุณค่าเล่มนี้ ขอขอบคุณสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ดร.พันธุ์อาจ ชัยรัตน์ มา ณ ที่นี้ ขอขอบคุณศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ โดยเฉพาะคุณกิติรัตน์ ปิติพานิช และทีมงาน ที่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเปิดตัวหนังสือที่มี ศ.ดร.เอชโอ มานชินี เดินทางมาร่วมการบรรยายและการจัดการอบรมระหว่างวันที่ 6-8 พฤศจิกายน 2561 ที่นอกจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้ชื่อว่าเป็นกูรูด้านการจัดการกระบวนการร่วมออกแบบและนวัตกรรมสังคมแล้ว ยังมีการอภิปรายของวิทยากรไทยที่น่าสนใจจากรศ.ประภาภัทร นิยม ผศ.ดร.นิรมล เสรีสกุล อาทิตย์ โกวิทวางกูร และวัลลภา แวนวิลเลี่ยนส์วาร์ด ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนมีบทบาทในการสร้างเมืองแห่งการประสานความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ ที่น่าสนใจ

ท้ายสุดนี้ สำนักพิมพ์อินีบุคส์ ในฐานะสำนักพิมพ์ใหม่แต่มีที่มาในแวดวงหนังสือเกือบสองทศวรรษ ในห้วงเวลาเหล่านี้สำนักพิมพ์เห็นถึงความจำเป็นของหนังสือในฐานะผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงแม้ในท่ามกลางการอ่านที่ลดลงของหนังสือเล่มสู่ข้อมูลข่าวสารและการอ่านทางดิจิทัลมากขึ้น การสวนกระแสนี้เกิดจากความตระหนักถึงการอ่านที่ต่างไปจากการอ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ และนวัตกรรมหรือความคิดสร้างสรรค์ใดๆ ก็มักเกิดจากความแตกต่างหลากหลายที่ไม่มีเส้นทางเดียวหรือวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวที่ถูกกำหนดหรือเป็นไปตามกระแสเท่านั้น ความหลากหลายที่มี รากแห่งการอ่านอันเข้มแข็งนี้กระมังที่จะช่วยนำพาการร่วมออกแบบร่วมสร้างสรรค์ให้มีชีวิตชีวาและยั่งยืน

คำนำสำนักพิมพ์	4
คำนำบรรณาธิการหนังสือชุด	10
คำขอบคุณ	19
บทนำ	23
ภาค 1 นวัตกรรมสังคมและการออกแบบ	33
1 นวัตกรรม มุ่งสู่อารยธรรมใหม่	35
นวัตกรรมสังคม	36
ระบบแบบกระจายตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้	49
คุณลักษณะที่ยั่งยืนหลากหลายประการ	58
อารยธรรมที่กำลังอุบัติขึ้นจริงหรือ	64
2 การออกแบบในโลกที่เชื่อมโยงกัน	67
แนวทางธรรมเนียมปฏิบัติและแนวทางการออกแบบ	68
การแก้ปัญหาและการสร้างความเป็นเหตุและผล	76
การออกแบบอย่างมีส่วนร่วมเล่นและการออกแบบอย่างมืออาชีพ	81
แผนภูมิแนวทางการออกแบบ	86
วัฒนธรรมการออกแบบที่กำลังอุบัติขึ้น	91
นวัตกรรมสังคมในการออกแบบ	98
ความหมายใหม่ของการออกแบบ	108
3 การออกแบบเพื่อนวัตกรรมสังคม	111
มันคืออะไร	112
มันไม่ใช่อะไร	126
มันทำงานอย่างไร	134
ความรู้ใหม่ด้านการออกแบบ	140

ภาค 2 ผู้คนที่ร่วมมือกัน	145
4 องค์กรประสานความร่วมมือ	147
รูปแบบสังคมใหม่	148
การร่วมมือกันโดยสมัครใจ	158
ระบบนิเวศที่เอื้ออำนวย	169
5 การพบปะเพื่อความร่วมมือ	173
มิติของการพบปะเพื่อความร่วมมือ	174
การทำแผนภูมิการพบปะเพื่อความร่วมมือ	194
การพบปะเพื่อความร่วมมือในทางปฏิบัติ	201
ภาค 3 ก่อรูปชั้นร่าง	217
6 ทำให้เห็นและสัมผัสได้	219
การทำแผนที่และการขยายสัญญาณ	220
การสร้างเรื่องเล่า	226
การสร้างสถานการณ์สมมุติ	233
เครื่องมือภาพเพื่อการสนทนาทางสังคม (12 ตัวอย่าง)	241
ที่มา	268
7 การทำสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปได้และน่าจะเป็น	275
สิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุน	276
ธรรมชาติแบบเครือข่าย	288
สถานที่สำหรับการทดลอง	293
8 การทำสิ่งต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและมีความหมาย	299
การแก้ปัญหา	300
การสร้างความเข้าใจเชิงลึก	307
การสร้างควมไว้วางใจ	314

9	การทำสิ่งต่างๆ ให้สามารถทำซ้ำได้และเชื่อมโยงกัน	317
	ขนาดเล็ก ระดับท้องถิ่น เปิดกว้าง เชื่อมโยงกัน	318
	การทำซ้ำที่เป็นการขยายในแนวราบ	322
	การเชื่อมโยงที่เป็นการขยายในแนวตั้ง	332
10	การทำกิจกรรมระดับท้องถิ่นแบบเปิดกว้าง	337
	การสร้างสถานที่	337
	สถานที่และความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง	341
	การวางแผนตามลักษณะของโครงการ	347
	ลักษณะประจำท้องถิ่นที่เปิดรับสากล	359
	การออกแบบเพื่อวัฒนธรรมใหม่ (นี่ไม่ใช่บทสรุป)	363
	หมายเหตุ	366

คำนำบรรณาธิการหนังสือชุด

เมื่อเปรียบกับอาชีพอื่นๆ นักออกแบบเป็นอาชีพที่ค่อนข้างใหม่ แต่การออกแบบเกิดขึ้นก่อนอาชีพนักออกแบบ อันที่จริง การออกแบบ ซึ่งหมายถึง การทำสิ่งต่างๆ เพื่อสนองเป้าหมายที่มีประโยชน์หรือการทำเครื่องมือ เกิดขึ้น ก่อนเผ่าพันธุ์มนุษย์ด้วยซ้ำไป การทำเครื่องมือเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่ทำให้เราเป็นมนุษย์ในยุคเริ่มแรก

การออกแบบ ในความหมายกว้างที่สุด เริ่มต้นกว่า 2.5 ล้านปีมาแล้ว เมื่อโฮโม แอบิลิสผลิตเครื่องมือชิ้นแรกขึ้น* มนุษย์รู้จักออกแบบมาเป็นเวลานานก่อนที่จะเริ่มเดินตัวตรง เมื่อสี่แสนปีมาแล้วเราเริ่มผลิตหอก และ ประมาณสี่หมื่นปีที่แล้วเราก้าวหน้าขึ้นไปสู่การผลิตเครื่องมือเฉพาะทาง

การออกแบบผังเมืองและสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นเมื่อหนึ่งหมื่นปีมาแล้ว ในเมโสโปเตเมีย สถาปัตยกรรมภายในและการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ก็เกิดในยุคเดียวกัน อีกห้าพันปีต่อมาการออกแบบภาพสัญลักษณ์และการออกแบบ ตัวอักษรเริ่มต้นขึ้นในสุเมเรียด้วยการประดิษฐ์อักษรคูนิฟอร์ม หลังจากนั้น สิ่งต่างๆ ก็เริ่มพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

---

* โฮโม แอบิลิส (Homo habilis) เชื่อกันว่าเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์พบซากดึกดำบรรพ์มนุษย์สายพันธุ์นี้พร้อมกับเครื่องมือหินกะเทาะอย่างหยาบ ซึ่งใช้สำหรับตัดและสับ-ผู้แปล

สินค้าและบริการทุกอย่างได้รับการออกแบบ แรงกระตุ้นให้ออกแบบ หมายถึงจากสถานการณ์หนึ่ง จินตนาการถึงสถานการณ์ที่ดีกว่า และลงมือสร้างสรรค์สถานการณ์ด้วยการปรับปรุงต่างๆ ได้เกิดขึ้นย้อนไปถึงบรรพบุรุษของเราก่อนที่จะเป็นมนุษย์ การสร้างเครื่องมือทำให้เราพัฒนามาเป็นอย่างที่เราเป็นในทุกวันนี้ การออกแบบช่วยทำให้เราเป็นมนุษย์

ปัจจุบัน คำว่า “การออกแบบ” หมายถึงสิ่งต่างๆ มากมาย โดยมีการบริการเป็นองค์ประกอบร่วมที่เชื่อมทุกอย่างเข้าด้วยกัน และนักออกแบบเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพบริการ ผลงานของพวกเขาสนองความต้องการของมนุษย์

การออกแบบเป็นการทำงานที่เป็นกระบวนการ คำว่า “ออกแบบ” (design) เข้ามาสู่ภาษาอังกฤษในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในรูปของคำกริยา ซึ่งมีเอกสารอ้างอิงครั้งแรกย้อนหลังไปถึงปี 1548 (Merriam-Webster’s Collegiate Dictionary) ให้คำนิยามคำกริยา “ออกแบบ” ว่า “คิดและวางแผนในใจ; ตั้งจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจง; คิดค้นเพื่อการทำหน้าที่หรือจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะเจาะจง” สิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำกริยาเหล่านี้คือการวาดรูป ซึ่งเน้นลักษณะของรูปวาดที่เป็นแผนผังหรือแผนที่ เช่นเดียวกับ “วาดแบบแปลนเพื่อสร้างสรรค์ ประติษฐ์ ดำเนินการ หรือก่อสร้างตามแบบแปลน”

ห้าสิบปีต่อมา เริ่มมีการใช้คำนี้ในรูปของคำนาม การใช้คำว่า “การออกแบบ” ที่ครั้งแรกเกิดขึ้นในปี 1588 ดิกชันนารี Merriam-Webster ให้คำนิยามคำนามนี้ว่า “จุดมุ่งหมายโดยเฉพาะเจาะจงในความคิดเห็นของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน; การวางแผนอย่างละเอียดรอบคอบและมีจุดมุ่งหมาย; โครงการหรือแผนงานในความคิดซึ่งกำหนดวิธีการไปสู่เป้าหมายไว้” จุดมุ่งหมายและการวางแผนไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ ล้วนเป็นส่วนสำคัญในคำนิยามนี้เช่นกัน ส่วนหนึ่งของคำนิยามเหล่านี้ได้แก่ “แบบร่างหรือเค้าโครงเบื้องต้นที่แสดงลักษณะสำคัญของงานบางอย่างที่จะดำเนินการ;

แผนการพื้นฐานที่ควบคุมการทำหน้าที่ การพัฒนา หรือการปรากฏตัว ออกมา; แบบแผนหรือข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินงานหรือการบรรลุผลงาน บางอย่าง; การจัดองค์ประกอบหรือรายละเอียดในผลิตภัณฑ์หรืองานศิลปะ” ทุกวันนี้เราออกแบบกระบวนการ ระบบ และบริการขนาดใหญ่และซับซ้อน และเราออกแบบองค์กรและโครงสร้างเพื่อผลิตสิ่งเหล่านี้ การออกแบบ เปลี่ยนแปลงไปมากตั้งแต่บรรพบุรุษอันไกลโพ้นของเราสร้างเครื่องมือหิน ขึ้นแรก

ในระดับนามธรรมชั้นสูง คำจำกัดความของเฮอริเบิร์ต ไชมอน ครอบคลุมเกือบทุกแง่มุมของการออกแบบเท่าที่จะจินตนาการได้ ไชมอน เขียนว่าออกแบบคือ “[คิดค้น] แนวทางการดำเนินงานโดยมุ่งที่จะ เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ไปสู่สถานการณ์ที่น่าพอใจมากกว่า” (Simon, *The Sciences of the Artificial*, 2nd ed., MIT Press, 1982, p. 129) การออกแบบ เมื่อให้คำจำกัดความอย่างเหมาะสม คือ กระบวนการ ทั้งหมดที่ครอบคลุมกิจกรรมทุกแขนงที่จำเป็นสำหรับผลลัพธ์อย่างใด อย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

แต่กระบวนการออกแบบเป็นมากกว่าวิธีทำงานแบบทั่วไปหรือนามธรรม การออกแบบมีลักษณะเป็นรูปธรรมในอาชีพบริการที่สนองความต้องการมนุษย์ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมสาขาต่างๆ ด้านการผลิต และการวางแผน นับตั้งแต่การออกแบบอุตสาหกรรม การออกแบบภาพ สัญลักษณ์ การออกแบบสิ่งทอ การออกแบบเฟอร์นิเจอร์ การออกแบบ สารสนเทศ การออกแบบกระบวนการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบ ปฏิสัมพันธ์ การออกแบบการขนส่ง การออกแบบการศึกษา การออกแบบ ระบบ การออกแบบเมือง ภาวะผู้นำด้านการออกแบบ และการบริหารการ ออกแบบ รวมทั้งสถาปัตยกรรม วิศวกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ และ วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์

สาขาต่างๆ เหล่านี้มุ่งเน้นเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน

มีจารีตปฏิบัติ วิธีการ และคำศัพท์ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ถูกใช้และนำไปปฏิบัติโดยกลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งมักไม่มีความใกล้เคียงกันเลย มีแนวทางปฏิบัติที่แยกแยะแต่ละกลุ่มอาชีพออกจากกันได้อย่างชัดเจน แต่ความแตกต่างเหล่านี้บางครั้งก็อาจนำมาสู่สภาวะเช่นนี้ คือกลายเป็นจุดนัดพบของความสนใจในประเด็นต่างๆ ที่พวกเขามีส่วนร่วม มีความท้าทายสิบประการที่นักออกแบบทุกคนเผชิญร่วมกัน เป็นความท้าทายที่นำมาสู่ความสนใจห่วงใยที่มีร่วมกัน

ความท้าทายด้านการปฏิบัติงานมีสามประการ ความท้าทายด้านตัวงานมีสี่ประการ และความท้าทายด้านบริบทมีสามประการ เชื่อมโยงสาขาและวิชาชีพต่างๆ เกี่ยวกับการออกแบบให้เป็นแขนงเดียวกัน ความท้าทายด้านการปฏิบัติงานเกิดขึ้นเพราะทุกอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบล้วนมีลักษณะต่อไปนี้

1. กระทบต่อโลกทางวัตถุ
2. ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และ
3. เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยมือมนุษย์

ในอดีตคุณลักษณะร่วมกันเหล่านี้ไม่เพียงพอที่จะก้าวพ้นพรมแดนของจารีตปฏิบัติ ทุกวันนี้การเปลี่ยนแปลงด้านภววิสัยในโลกที่กว้างใหญ่ขึ้นก่อให้เกิดความท้าทายด้านตัวงานสี่ประการซึ่งกำลังผลักดันให้การปฏิบัติและการวิจัยด้านการออกแบบมาบรรจบกัน ความท้าทายด้านตัวงานเหล่านี้ได้แก่

1. ขอบเขตที่คลุมเครือมากขึ้นระหว่างสิ่งประดิษฐ์ โครงสร้าง และกระบวนการ
2. โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น
3. สิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนมากขึ้นของความต้องการ ข้อกำหนด และข้อจำกัด

4. เนื้อหาของข้อมูลซึ่งมักไปไกลกว่าคุณค่าของผลงานที่ถูกสร้างขึ้น

ประเด็นท้าทายเหล่านี้ต้องการการรอบคอบคิดทฤษฎีและการวิจัยใหม่ๆ เพื่อใช้ในการทำงานและแก้ปัญหาในแต่ละกรณี ในการทำการออกแบบอย่างมืออาชีพเราพบว่าบ่อยครั้งการแก้ไขปัญหาด้านการออกแบบจำเป็นต้องมีทีมงานสหสาขาวิชาซึ่งมีจุดเน้นข้ามสาขาวิชา เมื่อห้าสิบปีก่อน นักออกแบบคนหนึ่งและผู้ช่วยอีกหนึ่งหรือสองคนอาจแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ได้ ปัจจุบันเราจำเป็นต้องมีกลุ่มบุคคลที่มีทักษะหลากหลายสาขาวิชา และทักษะเสริมที่ช่วยให้อาชีพต่างๆ ทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน และเรียนรู้จากกันและกันขณะที่พวกเขาแก้ไขปัญหา

ความท้าทายด้านบริบทสามประการบ่งบอกลักษณะของปัญหาด้านการออกแบบมากมายในปัจจุบัน ขณะที่ปัญหาด้านการออกแบบจำนวนมากมีผลในระดับพื้นๆ ประเด็นเหล่านี้มีผลกระทบต่อปัญหาใหญ่ด้านการออกแบบหลายปัญหาซึ่งท้าทายเราอยู่ และความท้าทายเหล่านี้ก็มีผลกระทบต่อปัญหาด้านการออกแบบระดับพื้นๆ ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบสังคม กลไกหรือเทคนิคที่ซับซ้อน ประเด็นเหล่านี้ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนซึ่งโครงการหรือผลิตภัณฑ์จำนวนมากข้ามขอบเขตขององค์กรหรือผู้ถือหุ้น ผู้ผลิต และกลุ่มผู้ใช้อันหลากหลาย
2. โครงการหรือผลิตภัณฑ์ซึ่งต้องตอบสนองความคาดหวังขององค์กร ผู้ถือหุ้น ผู้ผลิต และผู้ใช้จำนวนมาก และ
3. ความต้องการในทุกๆ ระดับของการผลิต การจัดจำหน่าย การรับ และการควบคุม

ความท้าทายสิบประการนี้ต้องการแนวทางการทำงานออกแบบระดับมืออาชีพที่แตกต่างกันและอย่างมีคุณภาพมากกว่าที่เคยเป็นมาในยุคก่อนๆ สิ่งแวดล้อมในอดีตมีลักษณะเรียบง่ายกว่า มีชื่อเรียกเรื่องที่ง่ายกว่า

ประสบการณ์ส่วนตัวและการพัฒนาฝีมือของแต่ละคนเพียงพอสำหรับการทำงานที่ลึกซึ้งและมีแก่นสาร ประสบการณ์และการพัฒนายังเป็นสิ่งจำเป็น แต่มันไม่เพียงพออีกต่อไปแล้ว ความท้าทายส่วนใหญ่ของงานออกแบบในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการวางแผนเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ที่ไม่อาจพัฒนาได้ด้วยการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว

การประกอบอาชีพออกแบบในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับความรู้ระดับก้าวหน้า ความรู้ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติงานอาชีพระดับสูงเท่านั้น มันยังเป็นรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันในเชิงคุณภาพ ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของสังคมข่าวสารข้อมูลและเศรษฐกิจฐานความรู้ที่มันให้กำเนิดขึ้นมา

ในบทความเมื่อเร็วๆ นี้ (“Why Design Education Must Change”, Core77, November 26, 2010) โดนัลด์ นอร์แมนท้าทายสมมุติฐานและการทำงานของวิชาชีพการออกแบบ ในอดีตนักออกแบบทำงานด้วยความเชื่อว่าความสามารถและความเต็มใจที่จะเข้าไปเผชิญปัญหาอย่างเต็มตัวทำให้พวกเขามีอาวุธสำหรับแก้ไขปัญหานอร์แมนเขียนว่า

ยุคแรกของการออกแบบอุตสาหกรรม มุ่งเน้นการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นหลัก แต่ปัจจุบันนักออกแบบทำงานเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรและปัญหาสังคม เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ บริการ และการออกแบบที่เน้นประสบการณ์ของผู้ใช้งาน โจทย์หลายอย่างเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคมและการเมืองที่ซับซ้อน ดังนั้นนักออกแบบจึงกลายเป็นนักพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ แต่พวกเขาไม่ได้ถูกฝึกมาเพื่อการนี้ บ่อยครั้งที่นักออกแบบไม่เข้าใจความซับซ้อนของประเด็นปัญหาและความลึกซึ้งของข้อมูลที่มีอยู่ พวกเขาอ้างว่าดวงตาที่สดใสสามารถผลิตแนวทางใหม่ในการทำงาน แต่แล้วพวกเขาก็สงสัยว่าทำไมแนวทางเหล่านี้จึงไม่ค่อยถูกนำไปปฏิบัติ หรือหากนำไปปฏิบัติ ทำไมมันจึงล้มเหลว ดวงตาที่สดใส

สามารถผลิตผลงานที่ฉลาดล้ำลึกได้จริงๆ แต่ดวงตานั้นต้องได้รับการศึกษาและมีภูมิความรู้ด้วย บ่อยครั้งที่นักออกแบบขาดความเข้าใจที่จำเป็นที่โรงเรียนการออกแบบไม่ได้ฝึกอบรมนักศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ซับซ้อนเหล่านี้ อันเกี่ยวกับความซับซ้อนของพฤติกรรมมนุษย์และพฤติกรรมทางสังคมที่เชื่อมโยงกัน เกี่ยวกับพฤติกรรมศาสตร์ เทคโนโลยี และธุรกิจ การฝึกอบรมด้านวิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการออกแบบการทดลองก็มีเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลยด้วยซ้ำ

นี่ไม่ใช่การออกแบบอุตสาหกรรมในแง่ของการออกแบบผลิตภัณฑ์ แต่เป็นการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การออกแบบในลักษณะของความคิดและการกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาและจินตนาการถึงอนาคตใหม่ หนังสือชุดใหม่ของสำนักพิมพ์เอ็มไอทีชุดนี้เน้นการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าด้วยผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นนวัตกรรม และเน้นการออกแบบในลักษณะของบริการโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างรอบคอบ การค้นคว้าอย่างถี่ถ้วน และจริยธรรมของการออกแบบที่เคารพความรู้สึกของผู้อื่น การกระทำเช่นนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตสำนึกของความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความซื่อสัตย์ต่อผู้คน ต่อธรรมชาติ และต่อโลกที่เราอยู่ร่วมกันด้วยการออกแบบ เป้าหมายของเราในฐานะบรรณาธิการคือพัฒนาหนังสือชุดของการสนทนาอย่างมีชีวิตชีวาที่ช่วยนักออกแบบและนักวิจัยในการให้บริการต่อธุรกิจ อุตสาหกรรม และภาครัฐ เพื่อผลลัพธ์ที่ดีในด้านสังคมและเศรษฐกิจ

เราขอเสนอแนะหนังสือที่จะนำจิตสำนึกใหม่ของการค้นคว้ามาสู่การออกแบบเพื่อช่วยสร้างรูปโฉมของวิชาการออกแบบที่ใช้ความคิดอันลึกซึ้ง และมีความหนักแน่นสนับสนุนวิชาชีพที่เข้มแข็งบนพื้นฐานของการวิจัยเชิงประจักษ์ แนวความคิดที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ ซึ่งทำให้เกิดสิ่งที่ดับเบิลยู เอ็ดเวิร์ดส์ เดมิงเรียกว่า ความรู้อย่างลึกซึ้ง (Deming, *The New Economics for Industry, Government,*

Education, MIT, Center for Advanced Engineering Study, 1993) สำหรับเดมิ่ง ซึ่งเป็นนักฟิสิกส์ วิศวกร และนักออกแบบ ความรู้อย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วยความคิดเชิงระบบและความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่ถูกผนวกเข้ามาในระบบ; ความเข้าใจเกี่ยวกับความแปรผันและเครื่องมือที่จำเป็นต่อการเข้าใจความแปรผัน; ทฤษฎีความรู้; และพื้นฐานในจิตวิทยา มนุษย์ นี่คือการเริ่มต้นของ “การออกแบบแนวลึก” (deep design) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันระหว่างการทำงานอย่างลึกซึ้งกับการสืบค้นทางปัญญา อย่างมุ่งมั่น

หนังสือชุดนี้ว่าด้วยการคิดเชิงออกแบบและทฤษฎีการออกแบบ เฝชิญความท้าทายแบบเดียวกับที่เราเผชิญในฐานะนักวิชาชีพ ในระดับหนึ่ง การออกแบบเป็นกระบวนการของมนุษย์โดยทั่วไปที่เราใช้ในการเข้าใจและก่อร่างสร้างโลกของเรา อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการนี้หรือกับโลกในรูปแบบนามธรรมและมีลักษณะทั่วไป แต่เราเผชิญความท้าทายของการออกแบบในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจง จัดการปัญหาหรือแนวความคิดในบริบทของสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ ประเด็นท้าทายที่เราเผชิญในฐานะนักออกแบบในปัจจุบันมีความหลากหลายเท่ากับปัญหาที่ลูกค้านำมาสู่เรา เราเกี่ยวข้องกับการออกแบบเพื่อเป็นหลักยึดทางเศรษฐกิจ ความต่อเนื่องทางเศรษฐกิจ และการเติบโตทางเศรษฐกิจ เราออกแบบเพื่อความต้องการของเมืองและชนบท เพื่อการพัฒนาทางสังคม และชุมชน สร้างสรรค์ เราเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและนโยบาย เศรษฐกิจ เกษตรกรรม งานฝีมือที่แข่งขันได้สำหรับการส่งออก ผลิตภัณฑ์ และตราสินค้าที่แข่งขันได้สำหรับกิจการขนาดย่อม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ สำหรับตลาดระดับล่าง และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เก่าสำหรับตลาดที่พัฒนาแล้วหรือมีฐานะมั่งคั่ง ภายในกรอบของการออกแบบ เรายังถูกท้าทายให้ออกแบบสำหรับสถานการณ์ที่สุดโต่ง สำหรับเทคโนโลยีชีวภาพ นาโน เทคโนโลยี และวัสดุใหม่ และออกแบบสำหรับกิจการเพื่อสังคม และมีเรื่องท้าทายสำหรับโลกในอนาคต เช่น โลกเอกภาวะตามแนวคิดของ

เคิร์ชเวลล์* และสำหรับวิสัยทัศน์ใหม่ของโลกที่เราดำรงอยู่

หนังสือชุดการคิดเชิงออกแบบ ทฤษฎีการออกแบบของสำนักพิมพ์
เอ็มไอที จะสำรวจประเด็นสำคัญเหล่านี้และยิ่งกว่านั้นจะนำไปสู่การร่วมมือ
กับนักออกแบบที่จะรับมือกับประเด็นดังกล่าว

เชิญร่วมเดินทางไปกับเรา

เคน ฟรีดแมน

อีริก สโกลเทอร์แมน

บรรณาธิการ หนังสือชุดการคิดเชิงออกแบบ ทฤษฎีการออกแบบ (Design
Thinking, Design Theory Series)

---

* เรย์มอนด์ หรือ เรย์ เคิร์ชเวลล์ (Raymond or Ray Kurzweil) นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ นักเขียน นักประดิษฐ์ และนักทำนายอนาคตชาวอเมริกัน ในหนังสือของเขา ชื่อ *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology* (พิมพ์ 2005) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสมองกลหรือปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) และอนาคตของมนุษยชาติ เรย์ทำนายว่าในปี 2029 ปัญญาประดิษฐ์จะมีความสามารถเท่าเทียมกับปัญญาของมนุษย์ และเมื่อถึงภาวะที่เรียกว่าเอกภาวะ (Singularity) ซึ่งเขาทำนายว่าจะเกิดขึ้นในปี 2045 ปัญญาประดิษฐ์จะมีความสามารถล้ำปัญญามนุษย์ถึงหนึ่งพันล้านเท่า และจะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์เพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถของเรา—ผู้แปล

คำขอบคุณ

เรื่องราวของหนังสือเล่มนี้เริ่มต้นกว่าสิบปีมาแล้ว ในปี 2004 เมื่อคณะกรรมการยุโรปให้ทุนอุดหนุนโครงการวิจัยที่เรียกว่าปฏิบัติการความ ต้องการของผู้ใช้เพื่อทางออกที่ยั่งยืน EMUDE (Emerging User Demands for Sustainable Solutions) นั้นเป็นครั้งแรกที่ผมได้เผชิญกับคำถามเกี่ยวกับนวัตกรรมสังคม และเริ่มต้นคิดว่าการออกแบบจะทำอะไรได้บ้าง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมนวัตกรรมสังคม ช่วงเวลาสำคัญครั้งที่สอง คือในปี 2006 เมื่อมีโครงการวิจัยอีกโครงการหนึ่ง คือ ชุมชนสร้างสรรค์เพื่อวิถีชีวิตที่ยั่งยืน CCSL (Creative Communities for Sustainable Lifestyles) ได้รับการส่งเสริมจากโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งองค์การสหประชาชาติ UNEP (the United Nations Environmental Program) และได้รับทุนจากกระทรวงการพัฒนายั่งยืนแห่งสวีเดน โครงการนี้ช่วยให้ผมสามารถขยายขอบเขตการสังเกตยุโรปของผมไปสู่ภูมิภาคอื่นของโลก ได้รวบรวมกรณีที่น่าสนใจในอินเดีย จีน บราซิล เคนยา และแอฟริกาใต้ ช่วงเวลาสำคัญครั้งที่สามคือการสร้างเครือข่ายการออกแบบเพื่อนวัตกรรมและความยั่งยืนทางสังคม DESIS (Design for Social Innovation and Sustainability) ในปี 2009 กิจกรรมนี้ช่วยให้ผมสามารถสร้างแนวความคิดเบื้องต้นในกรอบของบริษัททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้นเป็นอันมาก

ขณะเดียวกัน การรวบรวมข้อมูลและการสร้างข้อเสนอแนะซึ่งนำเสนอ ในหนังสือเล่มนี้ค่อยๆ เกิดขึ้นตามลำดับ ขณะที่ผมเปรียบเทียบแนวความคิด

ของผมกับโครงการต่างๆ ในห้องปฏิบัติการงานของ DESIS ในมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคโก ตี มิลาน (Politecnico di Milano) และในมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่ผมมีโอกาสดำเนินงาน ได้แก่ พาร์สันส์สกูล ในนิวยอร์ก มหาวิทยาลัยลงจี ในเซี่ยงไฮ้ มหาวิทยาลัยเจียงหนานในอู๋ซี มหาวิทยาลัยศิลปะ กรุงลอนดอน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเคปเพนินซูลาในเคปทาวน์ ดังนั้นผมจึงขอขอบคุณอย่างจริงใจในเบื้องต้นแก่ศาสตราจารย์ อาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาทุกท่านที่ผมได้พบในสถานที่เหล่านี้และโชคที่ได้ร่วมงานด้วย

หลังจากการขอบคุณแบบรวมกลุ่มนี้ ผมต้องขอเอ่ยถึงบุคคลบางท่านที่ผมได้ร่วมงานอย่างแข็งขัน ผมเป็นหนี้บุญคุณในเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่งต่อบุคคลดังต่อไปนี้ ฟร็องซัว เฌกู ผู้เป็นคู่สนทนาอภิปรายคนสำคัญของผมมาเป็นเวลาหลายปี เขาเป็นคนที่ทำให้ผมเริ่มมีความสนใจในแก่นเรื่องของหนังสือเล่มนี้เป็นครั้งแรก และผลงานของเขาในหนังสือเล่มนี้คือ “ตัวอย่างภาพ” 12 ตัวอย่างที่อยู่ท้ายบทที่ 6 บุคคลต่อมา อันนา เมโรนี ที่ผมร่วมงานในกิจกรรมและโครงการวิจัยมากมาย และปัจจุบันเป็นผู้ประสานงานเครือข่ายระหว่างประเทศของ DESIS

เพื่อนร่วมงานของผมที่เครือข่าย DESIS ซึ่งมีทั้งผู้ร่วมก่อตั้งและผู้ร่วมงานในชั้นหลัง ได้แก่ เอ็ดวาร์โด สตัลโซวสกี, ลารา เพนิน, คาร์ลา ซีโปลลา, อันเดรีย เมนโดซา, มูเกนตี เอ็ม’ ริทา, เหมียวเซิน กง, โทลว ยงฉี, อาดัม โทรป, ลอร์เรน แกมแมน, เวอร์จิเนีย ทัสชินารี และดาวิด ฟาสซี ทุกคนเป็นผู้ร่วมสนทนาที่มีความสำคัญในการทำให้แนวความคิดเหล่านี้มีความกระจ่างชัด รวมทั้งให้ตัวอย่างและปรับแก้ประเด็นสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

และยังมีนักศึกษาปริญญาเอกอีกหลายคน ซึ่งตอนนี้เป็นดุษฎีบัณฑิตแล้ว ที่ผมมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นเวลาหลายปีเป็นกลุ่มคนที่ผมพยายามลงลึกเกี่ยวกับแนวความคิดบางอย่างที่ดูจะมีความสำคัญต่อเราในเรื่องของทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการออกแบบนวัตกรรมสังคม ในการนั้นนอกเหนือจาก

คาร์ลา ซีโปลลา, อันเดรีย เมนโดซา และเหมียวเซ็น กง ซึ่งผมเอ่ยถึงแล้ว ผมต้องขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อฟรานเชสโก ชูริโอ, สเตฟาโน มัฟเฟ, อันนา มาเรีย โพรเมนตินี, เทเรซา ฟรันเกรา, จุน ชัง แบ็ก, ฟาง จัง และ อีน จี โช

นอกเหนือจากผู้ร่วมงานเหล่านี้ซึ่งผมทำงานด้วยในหลากหลายรูปแบบ ในประเด็นเกี่ยวกับการออกแบบเพื่อนวัตกรรมสังคม ผมใคร่ขอขอบคุณเพื่อนกลุ่มเล็กๆ ซึ่งผมนึกถึงในแง่ของ “เพื่อนร่วมทาง” ได้แก่ วิกเตอร์ มาร์โกลิน, คริส ไรอัน, จอห์น ทักคารา, พูมิ มะสุตะ, โซคิ ปันฆาอัล, โจเซฟิน กรีน และโรแบร์โต แวร์กันตี ผมพบพวกเขาทุกคนในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน พวกเขาและผมยังได้เวียนมาพบกันอีกหลายครั้ง ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมีความสำคัญในการเสริมแนวความคิดที่นำเสนอในหนังสือเล่มนี้ บางครั้งก็เป็นรูปแบบการแสดงออกที่เห็นต่างหากเป็นประโยชน์ยิ่ง

ท้ายสุด ผมขอขอบคุณเรเชล โคต ซึ่งระหว่างที่แปลต้นฉบับของผมเป็นภาษาอังกฤษ ได้ช่วยเรียบเรียงแนวความคิดของผมให้เป็นระเบียบยิ่งขึ้นด้วย ขอขอบคุณดักลาส เซรียี และแมททีว แอ็บเบท แห่งสำนักพิมพ์เอ็มไอที ซึ่งการสนับสนุนของพวกเขาทำให้ทุกสิ่งอย่างสามารถกลายเป็นหนังสือที่แท้จริง

1. หนังสือเล่มนี้พูดถึงการออกแบบและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในโลกที่เชื่อมโยงถึงกัน ซึ่งกำลังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านสู่กระแสเรื่องความยั่งยืน กล่าวคือโลกที่ทุกคนต่างออกแบบการดำรงชีวิตของตนซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะพวกเขาประสงค์จะทำเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม โลกที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใหญ่ผสมรวมกันและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวงกว้างขึ้น โลกที่นักออกแบบเข้าไปมีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินชีวิตทั้งในลักษณะปัจเจกและที่เป็นการรวมกลุ่มกัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่โครงการออกแบบต่างๆ ได้ทำให้เกิดขึ้น

ในโลกที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและหยั่งลึกนี้ พวกเราทั้งหมดล้วนเป็นนักออกแบบ ในที่นี้คำว่า “ทั้งหมด” เห็นได้ชัดว่าครอบคลุมถึงพวกเราทุกคน ไม่เพียงแต่รายบุคคล แต่รวมทั้งองค์กร ธุรกิจ หน่วยงานภาครัฐ สมาคมอาสาสมัคร ตลอดจนเมือง ภูมิภาค และรัฐ กล่าวโดยย่อ เมื่อเอ่ยคำว่า “ทั้งหมด” เรากำลังกล่าวรวมถึงทุกคน ไม่ว่าจะรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเมื่ออยู่ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงต้องกำหนดอัตลักษณ์และโครงการชีวิตของตนเอง ที่กล่าวเช่นนี้หมายถึงการนำความสามารถ

ในการออกแบบของตนไปสู่การกระทำ วิธีคิดและทำสิ่งต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การ ตริกตรองและความคิดเชิงกลยุทธ์ซึ่งเรียกร้องให้เรามองตนเองและบริบท ของเรา และตัดสินใจว่าจะกระทำการเพื่อปรับปรุงสภาพของสิ่งต่างๆ ได้หรือไม่ และอย่างไร

ปัญหามีอยู่ว่าถึงแม้ความสามารถในการออกแบบเป็นความสามารถ ที่แพร่หลายของมนุษย์ แต่ความสามารถนี้ต้องได้รับการบ่มเพาะจึงจะนำมา ใช้ได้ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติ หรือถึงเกิดขึ้นก็ไม่เพียงพอ

เมื่อเผชิญหน้ากับความขัดแย้งระหว่างความเป็นจริงที่เรียกร้องให้ ทุกคนมีบทบาทในการออกแบบมากขึ้น และความยากลำบากที่พวกเขาจะ ทำเช่นนั้นในระดับที่เพียงพอ นักออกแบบสามารถมีบทบาทได้ สำคัญ ของงานที่ท่าเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการและวัฒนธรรมการออกแบบ เรากำลัง กล่าวถึงผู้ที่มีความสนใจ ศึกษาค้นคว้า และพวกเขาสามารถทำงานในฐานะ ผู้ขับเคลื่อนสังคม ด้วยเครื่องมือด้านวัฒนธรรมและด้านการปฏิบัติงานที่พวกเขา มีอยู่ พวกเขาสามารถดูแลและสนับสนุนกระบวนการออกแบบซึ่งพวกเรา ทุกคน ทั้งที่เชี่ยวชาญและไม่เชี่ยวชาญการออกแบบมีส่วนเกี่ยวข้อง

แน่นอนสำหรับผู้ทำงานออกแบบเป็นอาชีพ การปฏิบัติงานใน ลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับการนำพาตนเองให้ห่างไกลจากสิ่งที่เป็นบุคลิกภาพ ของ “นักออกแบบ” มาช้านาน เป็นเวลาหนึ่งศตวรรษที่นักออกแบบทั้งมอง ตนเองและถูกมองว่าเป็นผู้มีหน้าที่และผู้จัดการเพียงในสาขาการออกแบบ เพียงผู้เดียว ทุกวันนี้พวกเขาพบตนเองอยู่ในโลกที่ทุกคนต่างออกแบบ และ ดังที่เราได้เห็นแล้วงานของพวกเขามีแนวโน้มที่จะเป็นการใช้ความคิดริเริ่ม ของตนเพื่อช่วยขบวนแถวอันหลากหลายของผู้ขับเคลื่อนสังคมให้ออกแบบ ได้ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงบทบาททำให้พวกเขาต้องกลายเป็นอะไรบางอย่าง ที่แตกต่างจากที่เคยเป็นมาก่อนหน้านี้ นี่หมายความว่าเพื่อที่จะปรับตัวให้ เข้ากับสิ่งที่สังคมเรียกร้อง พวกเขาต้องออกแบบตนเองและวิธีทำงานเสียใหม่ แต่ท้ายที่สุดทุกคนก็จะถูกเรียกร้องให้ต้องเปลี่ยนแปลงตนเองเช่นเดียวกัน

2. ฉากหลังของหนังสือเล่มนี้คือการเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่ ได้แก่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งมนุษยชาติเริ่มยอมรับข้อจำกัดของโลกและนำไปสู่การใช้ความเชื่อมโยงถึงกันที่เราມີอยู่ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น นั่นคือพลวัตคู่ที่ผนวกกันเข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน ซึ่งเราสามารถเห็นลักษณะบางประการที่ก่อตัวขึ้นที่จะนำไปสู่การกำหนดเค้าโครงของการออกแบบที่ตั้งอยู่บนวัฒนธรรมที่ผนวกทั้งลักษณะประจำท้องถิ่นกับลักษณะสากลเข้าด้วยกัน (ลักษณะประจำท้องถิ่นที่เป็ดร้อธิพลของสากล) และโครงสร้างพื้นฐานที่รับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ (resilient) ซึ่งสามารถฟื้นฟูคุณภาพการทำงานและนำการผลิตเข้ามาใกล้กับการบริโภคมากขึ้น ซึ่งเรียกว่าระบบแบบกระจายตัว (distributed system)

เราอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งทั้งในแง่ลักษณะและเวลาแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงจากการเปลี่ยนผ่านในยุโรปจากยุคศักดินามาสู่สังคมยุคอุตสาหกรรม ถ้ามองในแง่ประวัติศาสตร์ระยะยาวแล้ว การเปลี่ยนผ่านนี้ต้องนับว่าเป็นการปฏิวัติเลยทีเดียวได้ เพราะเป็นการตัดขาดอย่างฉับพลันจากอดีต และนำเราไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างถอนรากถอนโคน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่มีชีวิตอยู่ในเส้นทางนั้น การเปลี่ยนผ่านนับว่าเป็นเวลานานของการต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์และการผันแปรต่างๆ ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นเส้นตรง ต้องเผชิญกับความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงระดับท้องถิ่นและการผันแปรขนาดใหญ่เชิงระบบทั้งหมดเกิดขึ้นในอัตราความเร็วที่แตกต่างกันตามระดับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน พร้อมด้วยความผันผวนของจุดยืนและระบอบการเมืองระหว่างกลุ่มที่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงและฝ่ายที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นทุกวันนี้ เราต้องเตรียมพร้อมที่จะดำเนินชีวิตท่ามกลางภาวะยุ่งยากผันผวนนี้ ซึ่งอาจใช้เวลายาวนาน อยู่ในโลกแห่งทวิภาวะ ซึ่งความเป็นจริงสองประเภทดำรงอยู่ร่วมกันอย่างย่อนแย้งกัน กล่าวคือ โลกเก่าที่ “ไร้ขีดจำกัด” ซึ่งไม่รับรู้ข้อจำกัดของโลก และอีกโลกหนึ่งที่ยอมรับข้อจำกัดเหล่านี้ และทดลองวิธีการแปรเปลี่ยนข้อจำกัดให้เป็นโอกาส

ปัจจุบันโลกทั้งสองมีลักษณะแตกต่างกัน โลกที่หนึ่งเป็นโลกที่มีอิทธิพลครอบงำ ซึ่งยังคงเป็นโลกที่หลายคนยึดถือเป็นหลัก เป็นโลกที่กำหนดลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสถาบันหลัก และใช้ประวัติศาสตร์แห่งความสำเร็จทำให้สังคมเชื่อว่าการดำรงอยู่จะยังคงสืบเนื่องต่อไปอีกเป็นเวลานานและจะเป็นเช่นนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม โลกที่สองดูเหมือนหมู่เกาะแห่งหนึ่งที่มีผู้คนคิดและทำในลักษณะที่แตกต่างออกไปอนาคตของหมู่เกาะแห่งโลกขนาดจิ๋วใบใหม่นี้จะเป็นอย่างไรยังเร็วเกินกว่าจะบอกได้ มันอาจจะยังคงเหมือนเดิมเป็นเวลายาวนาน หรือมันอาจสูญหายไป อาจจมลงใต้ทะเลแห่งวิธีดำรงชีวิตและการกระทำสิ่งต่างๆ อย่างไม่ยั่งยืน หรืออาจผจญตนเองโผล่พ้นน้ำจากทวีปที่จมอยู่ใต้น้ำ กล่าวคือทวีปใหม่แห่งอารยธรรมอันยั่งยืนที่จะปรากฏขึ้นจากการเปลี่ยนผ่าน

นี่คือภาพมุกกว้างที่ชีวิตและทางเลือกของเราเป็นส่วนหนึ่งของมัน อีกทั้งยังเป็นภาพมุกกว้างที่เป็นบริบทของหนังสือเล่มนี้ หมายถึงทวีปหนึ่งกำลังอุบัติขึ้น มันจะมีลักษณะอย่างไรขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ปัจจัยบางอย่างขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราได้เลือก ปัจจัยอื่นๆ อาจขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรากำลังทำและจะทำให้มันคือการเปลี่ยนผ่าน (ที่ยาวนานสำหรับเราแต่สั้นนักสำหรับประวัติศาสตร์โลก) ซึ่งเราทุกคนต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับมัน และอยู่อย่างดีบนเกาะใหม่ และการทำเช่นนี้ทำให้เราคาดการณ์ได้ว่า คุณภาพชีวิตจะเป็นเช่นไรบนทวีปที่กำลังอุบัติขึ้น

ภาพมุกกว้างนี้ยังเป็นพื้นที่ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างการออกแบบระดับทั่วไปและการออกแบบอย่างมีอาชีพจะแสดงบทบาทให้ปรากฏ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ซึ่งจะพัฒนาไปขณะที่การออกแบบทั้งสองประเภททำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหามากมายและหลากหลายที่สังคมของเราต้องเผชิญ แต่ไม่ใช่ไม่ใช่เพียงสาขาเดียวที่จะมีความร่วมมือกันถ้าสิ่งที่ต้องอุบัติขึ้นคืออารยธรรมใหม่ ประเด็นสำคัญไม่ใช่เพียงเรื่องของการแก้ไขปัญหา โดยพื้นฐานแล้ว อารยธรรมยังประกอบด้วยเรื่องของคุณค่า คุณลักษณะ และ

ระบบเหตุผลในความหมายที่กว้างขึ้น ดังนั้น นี่คือสิ่งที่อารยธรรมใหม่ต้องการถ้ามันจะอุบัติขึ้น นี่คือสิ่งที่การออกแบบทั้งระดับทั่วไปและระดับมืออาชีพต้องร่วมมือกันสร้างขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงว่าทักษะการออกแบบแสดงออกทั้งในการแก้ไขปัญหาและในการสร้างความเข้าใจ ก็จะมีสิ่งที่จะต้องทำเป็นอันมากในการสร้างความเป็นไปได้ที่จะก่อรูปอารยธรรมใหม่นี้ขึ้น อย่างไรก็ตาม ประการที่สอง การออกแบบต้องแสดงคุณลักษณะเฉพาะของมัน อันเป็นปฐมบทของการสร้างคุณูปการที่พิเศษกว่าศาสตร์แขนงอื่น

3. หนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วยเรื่องราวท้องถิ่นและสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกวัน กล่าวคือผู้คนในชีวิตประจำวัน ความตั้งใจในการต่อสู้กับปัญหา โอกาสในแต่ละวัน และที่สำคัญที่สุดความหมายที่แท้จริงของชีวิต เราเฝ้ามองวิถีที่ผู้คนเหล่านี้ค้นพบ (ใหม่) พลังของความร่วมมือเพื่อเพิ่มความสามารถของพวกเขา และบ่อยครั้งวิธีการที่ค้นพบ (ใหม่) นี้ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มรูปแบบใหม่ (องค์กรประสานความร่วมมือ) และสิ่งประดิษฐ์ที่องค์กรเหล่านี้ใช้เป็นพื้นฐานเพื่อเอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหา นักออกแบบเป็นส่วนที่แข็งขันของการค้นพบใหม่นี้ พวกเขาเป็นทั้งผู้ทำงานภายในและภายนอก พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในตัวเอง เพราะพวกเขาเองต้องกระทำในลักษณะที่ไม่เคยกระทำมาก่อน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย เพราะพวกเขาร่วมมืออย่างกระตือรือร้นในการสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความหมายของคำว่าท้องถิ่นในที่นี้ไม่ใช่มิติเรื่องขอบเขต ในโลกที่มีความเชื่อมโยงถึงกัน ประสบการณ์ของท้องถิ่นได้รับอิทธิพลทันทีจากเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะนั้น ณ ที่ใดก็ตาม กล่าวโดยย่อ ท้องถิ่นคือพื้นที่ซึ่งเราเชื่อมประสานกับทั้งโลก เป็นจุดยืนทางความคิดเห็น (โลกที่เราเห็นจากจุดที่เราอยู่) และจุดยืนทางการกระทำ (การกระทำต่อโลกที่เราสามารถปฏิบัติได้จากจุดที่เราอยู่) เห็นได้ชัดว่าสิ่งที่เราสามารถเห็นหรือทำ

และออกแบบด้วยนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการเชื่อมประสานดังกล่าว ซึ่งในทางกลับกันเป็นผลลัพธ์ของกิจกรรมการออกแบบที่สอดคล้องกัน

ดังนั้นตัวเอกในเรื่องของเราจึงได้แก่บุคคลที่ครุ่นคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของตัวเอง มีส่วนร่วมในการสนทนาวิสาสะกับจุดเชื่อมต่อในโครงข่ายต่างๆ และเป็นผู้เล่นในบทบาททางสังคมต่างๆ กันไป จากทั้งการเฝ้าสังเกตการณ์และจากการลงมือปฏิบัติ เขาออกแบบและร่วมออกแบบการกระทำของตนเองต่อโลก ปฏิบัติราวกับตนเองเป็นสารพัดช่าง คือมองหาวัตถุดิบที่ใช้ประโยชน์ได้รอบตัว (ผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งแนวความคิดและความรู้ด้วย) และโดยการประยุกต์และการตีความใหม่เขาใช้วัตถุดิบต่างๆ เหล่านี้ประพันธ์โครงการแห่งชีวิตของตนเอง

สิ่งใหม่ในทุกวันนี้ ซึ่งนำมาโดยนวัตกรรมสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังเจริญก้าวหน้า คือสิ่งที่ตัวละครเอกของเราคิดบ่อยมากขึ้นทุกขณะเกี่ยวกับโครงการชีวิตของเขา หรือบางส่วนของมัน ในลักษณะของการประสานความร่วมมือกัน เขาค้นพบพลังในการทำสิ่งต่างๆ ร่วมกับคนอื่น (หรือน่าจะค้นพบใหม่มากกว่า) ดังนั้น ที่แกนกลางของหนังสือเล่มนี้เราจึงมองที่ปรากฏการณ์นวัตกรรมนี้ กล่าวคือ คนจำนวนมากขึ้นได้ละทิ้งและกำลังละทิ้งสิ่งจำเจ และกำลังทดลองกับวิธีใหม่ของการดำรงชีวิตและการผลิตแบบร่วมมือกัน กล่าวโดยย่อ คนจำนวนมากขึ้นกำลังส่งเสริมคลื่นลูกใหม่และลูกใหญ่แห่งนวัตกรรมสังคม

เมื่อไม่นานมานี้มีความเห็นว่าการนวัตกรรมสังคมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน เป็นที่ยอมรับมากขึ้นว่ามันช่วยในการค้นหาคำตอบที่เป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้สำหรับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับประชากรสูงวัย การรักษาโรคเรื้อรัง การผสมผสานทางวัฒนธรรมของผู้อพยพ และการปรับปรุงสภาพของเมืองและชุมชนแออัดรอบเมือง อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมสังคมเป็นหรืออาจจะเป็นอะไรได้มากกว่านี้ บ่อยครั้งที่วิธีการดำรงชีวิตและการผลิตเหล่านี้ทำให้ผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลสอดคล้องกับผลประโยชน์

ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้นวัตกรรมสังคมจึงถูกมองว่าเป็นขั้นตอนที่เป็นรูปธรรมไปสู่ความยั่งยืน กล่าวคือ การนำแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีมาใช้ในระดับท้องถิ่นบนพื้นฐานของนิเวศวิทยาใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน และระหว่างผู้คนกับสิ่งแวดล้อม นี่เป็นโอกาสที่แนวโน้มใหม่อาศัยเป็นช่องทางเปิดความเป็นไปได้ที่ไม่เคยมีมาก่อน

ในทศวรรษที่ผ่านมา การแพร่หลายของอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ และสื่อสังคมซึ่งรวมตัวกับนวัตกรรมสังคม ช่วยให้เกิดการบริการแบบใหม่ๆ ซึ่งไม่เพียงเสนอแนวทางที่ไม่เคยมีมาก่อนในการแก้ไขปัญหาสังคมที่ยุ่งยาก แต่ยังท้าทายแนวความคิดของเราเกี่ยวกับสวัสดิการและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ ควบคู่กับการรวมตัวกันครั้งสำคัญนี้ การรวมตัวกันแบบที่สองกำลังจะอุบัติขึ้น นวัตกรรมเทคโนโลยีที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วซึ่งกำลังเกิดขึ้นในสาขาระบบการผลิตด้วยการย่อขนาดของหน่วยการผลิต ทำให้มีความเป็นไปได้ในการสร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคแบบใหม่คือ ระบบแบบกระจายตัวการรวมตัวกัน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ของระบบแบบกระจายตัวกับนวัตกรรมสังคมจะทำให้เกิดเครือข่ายของกิจการขนาดย่อมซึ่งสามารถปฏิบัติระบบการผลิต เพิ่มมิติของท้องถิ่นและปรับวิถีกระจายกิจกรรมการผลิตและโอกาสการมีงานทำไปในทิศทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่เคยครอบงำในหลายทศวรรษที่ผ่านมา

เพื่อสร้างเงื่อนไขให้เกิดอัตราเร่งรวมทั้งการกำหนดทิศทางการฝึกกำลังคนนี้ จำต้องมีแผนงานวิจัยการออกแบบ ในระยะเปลี่ยนผ่าน โดยให้สังคมโดยรวมเป็นห้องปฏิบัติการขนาดใหญ่ของการทดลองทางสังคม สิ่งที่ต้องทำเป็นประการแรกคือส่งเสริมและปรับทิศทางการทดลองเหล่านี้ในทุก ระดับและในทุกสาขาของการประยุกต์ใช้ ประการที่สอง คือการเสริมแนวทางการดำเนินการสองส่วน ได้แก่ การแสวงหาตัวแบบหรือวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด จากนั้นทำให้เกิดการทำซ้ำและเชื่อมโยงวิธีต่างๆ ที่ได้ผลเหล่านี้เข้าด้วยกัน การทดลองและการทำซ้ำเป็นกระบวนการสองอย่างที่เสริมส่งกันและกัน กล่าวคือ ในระยะเปลี่ยนผ่านเราจำเป็นต้องทดลองวิธีใหม่ๆ ใน

การแก้ปัญหา และจากนั้นก็ฝึกกำลังกันและทำซ้ำวิธีที่ดีที่สุด ประการสุดท้ายต้องเชื่อมโยงวิธีเหล่านั้นเข้าด้วยกันซึ่งอาจทำให้โครงการขนาดเล็กๆ ที่เกิดขึ้นใหม่จำนวนมากสร้างผลกระทบขนาดใหญ่ได้

การทดลอง การทำซ้ำ และการเชื่อมโยง เป็นแนวทางสามส่วนที่จำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการออกแบบทั้งระดับสมัครเล่นและการออกแบบอย่างมืออาชีพ การออกแบบทั้งสองประเภทควรร่วมกันปฏิบัติการเพื่อร่วมสถาปนาโครงการออกแบบขนาดใหญ่ เป็นการทดลองงานออกแบบชนิดเปิดที่สามารถรวบรวมและประสานงานโครงการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกเข้าด้วยกันเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน

4. หนังสือเล่มนี้พยายามสร้างคุณูปการต่อวัฒนธรรมการออกแบบ เป็นคุณูปการต่อภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่นักออกแบบ ไม่ว่าจะมืออาชีพหรือสมัครเล่นควรนำไปเพิ่มเติมรายละเอียดและใช้เพื่อทำสิ่งๆ ที่พวกเขา กำลังทำอยู่ และจะทำต่อไปให้ดีขึ้นไม่ว่าในสถานการณ์ใด ในอีกแง่หนึ่ง เนื่องจากวัฒนธรรมผูกพันกับบริบทตามที่มันควรจะเป็น เราจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นคุณูปการของชาวอิตาลีต่อวงสนทนาในระดับโลก คุณูปการที่เริ่มต้นในบริบททางวัฒนธรรมที่มีความชัดเจน

หนังสือเล่มนี้ข้ามขอบเขตผู้ชำนาญการเฉพาะทางอันหลากหลายที่ผสมผสานกันในการปฏิบัติงานออกแบบ และพยายามอธิบายมุมมองและภาษาของมันเอง กล่าวโดยย่อก็คือ วัฒนธรรมนั่นเอง ดังนั้น ถึงแม้จะกล่าวถึงสาขาวิชาต่างๆ แต่ก็ไม่ใช่หนังสือสหสาขาวิชา หากเป็นหนังสือที่มุ่งสนับสนุนวัฒนธรรมการออกแบบโดยเฉพาะ เป็นสิ่งที่คู่ขนานและช่วยเติมเต็มให้แก่วัฒนธรรมด้านอื่น นี่คือนวัตกรรมที่ผู้ขับเคลื่อนสังคมแขนงอื่นทั้งหมดอาจช่วยเกื้อหนุนให้มันเติบโต แต่ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบควรเป็นผู้สร้างสรรค์หลัก

ดังนั้น นี่จึงเป็นหนังสือสำหรับทุกคนที่สนใจเจาะลึกเป็นพิเศษเกี่ยวกับการออกแบบซึ่งพวกเราให้ความสนใจอยู่ ด้วยเหตุผลนี้จึงพยายามเปิดประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับนวัตกรรมสังคมควบคู่ไปกับประเด็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหา อีกประเด็นหนึ่งซึ่งผมเห็นว่ามีมีความสำคัญๆ กัน คือ ประเด็นเกี่ยวกับความหมายของสิ่งต่างๆ หมายความว่า การอภิปรายเกี่ยวกับมิติทางวัฒนธรรมของนวัตกรรมสังคมและวิธีที่นวัตกรรมทางวัฒนธรรมนี้อาจได้รับแรงหนุนจากวัฒนธรรมการออกแบบแนวใหม่

หนังสือเล่มนี้หนุนเสริมวิวาทะระดับโลกในหัวข้อเหล่านี้ บนฐานของประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกันมายาวนานในหลายพื้นที่ของโลก ซึ่งผมมีโอกาสได้รับขณะทำงานร่วมกับ DESIS เครือข่ายระหว่างประเทศของห้องปฏิบัติการที่ตั้งอยู่ในสถานศึกษาด้านการออกแบบและมุ่งเน้นนวัตกรรมสังคมในอีกแห่งหนึ่ง ผมไม่สามารถและไม่ประสงค์จะแยกตนเองออกจากวัฒนธรรมที่ผมได้รับมาอันเป็นภูมิหลังของผม ดังนั้นสิ่งที่หนังสือเล่มนี้นำเสนอจึงเป็นคุณูปการต่อการพูดคุยระดับโลกที่ถูกผลักดันโดย “นักเขียนประจำถิ่น” ผมหมายถึงนักเขียนที่อยู่ในบริบทหนึ่งและแสดงตนอย่างเปิดเผยว่าเป็นผู้นำเสนอวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ด้วยเหตุผลนี้ ความคิดเห็นที่เสนอในหนังสือเล่มนี้จึงไม่เพียงก่อตัวขึ้นจากประสบการณ์ชีวิตเท่านั้น แต่เหนือสิ่งอื่นใด มันได้รับการสนับสนุนจากระบบคุณค่าและต้นแบบซึ่งมาจากวิธีการและสถานที่ซึ่งผมได้รับการศึกษาและเริ่มต้นคิดกับมัน

ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นคุณูปการที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการของวัฒนธรรมจากมุมมองด้านความยั่งยืนตามที่ผมเห็นว่ามันควรจะเป็น กล่าวคือวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อการสนทนาวิสาสะระดับสากล อีกทั้งเป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งอุดมไปด้วยความหลากหลาย นิเวศวิทยาแห่งวัฒนธรรมการออกแบบซึ่งเปิดกว้างต่อโลกและท้องถิ่นในเวลาเดียวกัน อุดมไปด้วยความแตกต่างอันล้ำลึก ซึ่ง “คนท้องถิ่น” หรือผู้ที่ตั้งรกรากในสถานที่หนึ่งสามารถเสนอให้ได้

โดยสรุป ผมมีความหวังอีกประการหนึ่งว่าหนังสือเล่มนี้อาจเป็นการ
การระต่อวัฒนธรรมการออกแบบของอิตาลี และต่อประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่
ของมัน อันที่จริงผมจะมีความสุขมากถ้ามันถูกมองว่าเป็นคุณูปการจากการ
ออกแบบของอิตาลีต่อการรับมือกับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น มีอะไรที่เชื่อมโยง
ระหว่างวัฒนธรรมการออกแบบของอิตาลีซึ่งเป็นภูมิหลังของผม กับการ
ออกแบบอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนวัตกรรมสังคมนี้หรือไม่ ผมเชื่อว่ามี แต่การ
อธิบายว่าความเชื่อนี้มาจากไหนจำเป็นจะต้องมีหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ดังนั้น
ถ้ามีผู้อ่านท่านใดสนใจจริงๆ ผมก็ขอฝากงานค้นหาความเชื่อมโยงเหล่านี้
ให้ท่านทำการบ้าน

ภาค 1 นวัตกรรมสังคมและการออกแบบ

1 นวัตกรรม มุ่งสู่อารยธรรมใหม่

เมื่อเผชิญปัญหาใหม่ๆ มนุษย์มักใช้ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการออกแบบที่ติดตัวมา คิดค้นและทำให้เกิดสิ่งใหม่ พวกเขาสร้างนวัตกรรมมาเป็นเช่นนั้นเสมอมา แต่ปัจจุบัน นวัตกรรมประจำวันเหล่านี้กำลังแพร่ขยาย ปรากฏตัวในรูปแบบที่ไม่เคยมีมาก่อน จนสัมผัสได้ถึงพลังมหาศาลของมัน การแพร่กระจายและลักษณะของนวัตกรรมเป็นผลลัพธ์จากการผนวกกันของปัจจัยหลักสองประการ แนนอน ประการแรก คือลักษณะของปัญหาที่จะต้องแก้ไขในระดับต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่ประสบพบเจอทุกวัน ประการที่สอง การแพร่กระจายอย่างทั่วถึงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งศักยภาพของมันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับองค์กรหรือการรวมกลุ่มกัน ในสถานการณ์เช่นนี้ มีความเป็นไปได้ที่ผู้คนจำนวนมากขึ้นที่กำลังเผชิญปัญหามองเห็นโอกาสและพบวิธีใหม่ในการแก้ไขปัญหาเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอาจไปไกลกว่านั้น ผู้คนเหล่านี้อาจไม่เพียงแต่แก้ไขปัญหาของตนเองเท่านั้น สิ่งที่พวกเขากำลังทำอยู่นั้นอาจเป็นการวางรากฐานของอารยธรรมใหม่ก็ได้

นวัตกรรมสังคม

“ในปี 2005 ในเมืองหลิวโจว มณฑลทกวางสี (ประเทศจีน) ชาวเมืองกลุ่มหนึ่งพบว่าตนไม่สามารถเข้าถึงอาหารที่ดีและปลอดภัยในตลาดทั่วๆ ไปได้ พวกเขาจึงไปที่หมู่บ้าน ซึ่งใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองประมาณสองชั่วโมง และพบว่ารูปแบบเกษตรกรรมดั้งเดิมยังอยู่รอดได้ในชนบทห่างไกล แม้จะต้องเผชิญความยากลำบาก ด้วยเจตนาที่จะช่วยเหลือเกษตรกรเหล่านี้และพัฒนาช่องทางของอาหารอินทรีย์ที่มั่นคง พวกเขาจึงก่อตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม คือสมาคมเกษตรกรที่เรียกว่า ไอ๋หนงหุย (Ainonghui)”¹ เรื่องราวเกี่ยวกับไอ๋หนงหุยเป็นเรื่องหนึ่งในหลายเรื่องที่น่าทึ่ง ซึ่งรวบรวมสำหรับวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของเธอเกี่ยวกับงานบริการแบบประสานความร่วมมือในประเทศจีน ด้วยเหตุผลหลายอย่าง ผมพบว่ามันให้ผลลัพธ์ที่น่าประทับใจเป็นพิเศษ เป็นกรณีตัวอย่างที่ดีมากของนวัตกรรมสังคม ซึ่งชาวเมืองและเกษตรกรกลุ่มหนึ่งใช้จินตนาการและลงมือทำ มีความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของตัวเอง และเปิดทางไปสู่โอกาสใหม่ (ตัวอย่าง 1.1)

ตัวอย่าง 1.1

ไอ๋หนงหุย เกษตรกรที่ชุมชนสนับสนุน,
เมืองหลิวโจว (ประเทศจีน)

ไอ๋หนงหุย คือสมาคมเกษตรกรในเมืองหลิวโจว มณฑลทกวางสี (ประเทศจีน) ก่อตั้งโดยเกษตรกรและชาวเมืองกลุ่มหนึ่งเพื่อผลิตและส่งอาหารอินทรีย์ เป็นรูปแบบที่ปรับหรือประยุกต์ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ชุมชนสนับสนุน (community-supported agriculture-CSA หมายถึงการเกษตรที่ผู้บริโภคกับ

เกษตรกรร่วมมือกัน โดยต่างให้หลักประกันต่อกัน เกษตรกรให้หลักประกันผลผลิตอินทรีย์ที่ดีต่อสุขภาพ ส่วนผู้บริโภคให้หลักประกันต่อเกษตรกรด้วยการบอกรับเป็นสมาชิกประจำ มีการจ่ายค่าสมาชิกล่วงหน้า-สนพ.) ในประเทศจีน “ปัจจุบัน นอกเหนือจากการผลิตและการส่งอาหารแล้ว สมาคมเกษตรกรไถ่หนงหุยยังมีร้านอาหารอินทรีย์และร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ของชุมชน ไม่เพียงจำหน่ายอาหารที่ผลิตด้วยวิธีการดั้งเดิมให้ชาวเมือง สมาคมยังให้การศึกษากับเกษตรกรอินทรีย์หรือเกษตรกรแบบดั้งเดิม และแนะนำแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนให้กับคนเมืองด้วย การเกิดขึ้นของไถ่หนงหุยและการเชื่อมโยงชาวเมืองกับเกษตรกรเข้าหากันโดยตรงที่สมาคมฯ สร้างขึ้น ทำให้รายได้ของเกษตรกรดีขึ้น และทำให้พวกเขาสามารถทำการเกษตรแบบดั้งเดิมได้อย่างยั่งยืนขึ้น มีชีวิตที่ดีขึ้น นำภูมิปัญญาที่มากขึ้น ยิ่งกว่านั้นเกษตรกรหลายคนได้กลับสู่ชนบทเพื่อเข้าร่วมเครือข่ายอาหารอินทรีย์นี้”² แก่นหลักของตัวอย่างนี้คือความสัมพันธ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนระหว่างเกษตรกรที่มีฐานการผลิตในหมู่บ้าน บ่มเพาะความรู้และความเชี่ยวชาญการเกษตรแบบดั้งเดิม กับชาวเมืองซึ่งเปิดรับเครือข่ายจากทุกมุมโลกและมีความสามารถด้านการออกแบบและการทำธุรกิจ เมื่อต่างตระหนักถึงการเกื้อหนุนต่อกัน ทั้งแรงจูงใจและความสามารถร่วมมือกันของพวกเขา ก็นำมาสู่การเชื่อมช่องว่างทางวัฒนธรรมและเอาชนะอคติที่มีต่อกันและกันเพื่อสร้างวิถีแก้ปัญหาซึ่งเป็นไปได้

ในความเห็นของผม กรณีนี้มีอะไรมากกว่านั้น มันเป็นตัวอย่งในทางรูปธรรมการผลิตและเศรษฐกิจชนิดใหม่ รูปแบบการผลิตอิงอยู่กับแนวความคิดของการสร้างความเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างการผลิต (ในกรณีนี้คือเกษตรกร) กับการบริโภค เป็นการเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น แต่ก็ยังเปิดกว้างต่อกระแสสากลของผู้คนและแนวความคิด (ซึ่งทำให้มันเป็นระบบ

การผลิตแบบกระจายตัว)³ รูปแบบเศรษฐกิจเช่นนี้ดำเนินการภายใต้กรอบของเศรษฐกิจเชิงสังคมแนวใหม่ที่ระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอยู่ร่วมกัน และ “ทุกคนได้รับประโยชน์”⁴ ทั้งกลุ่มชาวเมืองที่เป็นผู้ริเริ่ม (ปัจจุบันมีอาหารที่ดีและปลอดภัยที่พวกเขาต้องการ) และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ไอ๋หนงหุยเป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมของโครงการใหม่ๆ ที่กำลังเพิ่มขึ้นทั่วโลกเพื่อจัดการกับอาหารสดประเภทอินทรีย์ที่ดีต่อสุขภาพ และการเชื่อมโยงตรงกับการทำการเกษตร ซึ่งมีตั้งแต่ตลาดของเกษตรกรจนถึงสหกรณ์ร้านอาหาร อาหารจากแหล่งผลิตที่ใกล้ผู้บริโภค และเกษตรกรรมที่ชุมชนสนับสนุนไอ๋หนงหุย ทำให้เราเห็นว่าสิ่งที่การริเริ่มเหล่านี้เสนอ ไม่ใช่เพียงการบริโภควิถีใหม่ แต่เป็นวิถีใหม่ของการผลิต ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างการผลิตกับการบริโภค และระหว่างเมืองกับชนบทที่อยู่รอบ

เมื่อเราเริ่มสังเกตสังคมโดยมองหาการริเริ่มเช่นนี้ กรณีที่น่าสนใจอื่นๆ จำนวนมากก็ปรากฏขึ้น มีกลุ่มของครอบครัวที่ตัดสินใจใช้บริการบางอย่างร่วมกันเพื่อลดค่าใช้จ่ายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งสร้างชุมชนของเพื่อนบ้านแนวใหม่ (การอยู่ร่วมบ้านเดียวกันและรูปแบบต่างๆ ของการแบ่งปันและการใช้บริการต่างๆ ร่วมกัน และการช่วยเหลือกันในกลุ่มคนที่พักอาศัยในอาคารเดียวกันหรือละแวกเดียวกัน) รูปแบบใหม่ของการตอบสนองและการแลกเปลี่ยนสิ่งของ (ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนสิ่งของแบบพื้นๆ ไปจนถึงธนาคารเวลา* และเงินตราท้องถิ่น**) บริการที่คนหนุ่มสาวและคน

* ธนาคารเวลา (Time bank) คือระบบการทำงานต่างตอบแทนกันและกันระหว่างคนในชุมชนโดยไม่มีการจ่ายค่าจ้าง แต่ตอบแทนด้วยการทำงานให้แก่กันในระยะเวลาที่เท่ากัน ในสวีตเซอร์แลนด์มี “ธนาคารเวลา” ที่หน่วยงานรัฐดูแล โดยมีสมาชิกเป็นอาสาสมัครให้บริการช่วยเหลือคนชรา เวลาที่ให้บริการจะถูกสะสมใน “ธนาคารเวลา” และเมื่อถึงคราวที่สมาชิกคนนั้นต้องการความช่วยเหลือ ก็สามารถแจ้ง “ธนาคารเวลา” เพื่อส่งอาสาสมัครคนอื่นมาให้บริการแก่ตนได้—ผู้แปล

** เงินตราท้องถิ่น (Local money) ยุคเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ในทศวรรษ 1930 เกิดการขาดแคลนเงินตราในชุมชนหลายแห่งในสหรัฐฯ ประชาชนและนักธุรกิจในชุมชนนั้นๆ จึงร่วมกันออกเงินตราขึ้นใช้เองในชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ปัจจุบันยังมีธนาคารในชุมชนหลายแห่งในสหรัฐฯ ที่พิมพ์เงินตราขึ้นใช้ภายในชุมชน—ผู้แปล

สูงอายุช่วยเหลือกันและกัน การส่งเสริมแนวความคิดใหม่ของสวัสดิการ (บริการทางสังคมแบบประสานความร่วมมือ) สวนในละแวกบ้านใกล้ เรือนเคียงซึ่งจัดทำและบริหารโดยชาวเมืองเพื่อปรับปรุงคุณภาพของเมือง และคุณภาพโครงสร้างสังคม (สวนแบบจรรยา* สวนชุมชน สวนบนหลังคา) ระบบการสัญจรที่เป็นทางเลือกใหม่แทนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล (บริการ รถเช่าระยะสั้น การใช้รถร่วมกันในเส้นทางเดียวกัน การใช้จักรยานเมื่อ โอกาสอำนวย) รูปแบบใหม่ของการผลิตโดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่นและ ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม (วิสาหกิจเพื่อสังคม) การค้าขายโดยตรงและเป็น ธรรมระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค (การริเริ่มการค้าที่เป็นธรรม)

ลักษณะร่วมกันประการแรกและเด่นชัดที่สุดของโครงการใหม่ๆ เหล่า นี้คือ มันเกิดจากการรวมตัวกันอย่างสร้างสรรค์ของทรัพย์สินหรือทรัพยากร ที่มีอยู่ (ตั้งแต่ทุนทางสังคมถึงมรดกทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่งานหัตถกรรม แบบดั้งเดิมถึงเทคโนโลยีก้าวหน้าที่เข้าถึงได้) ซึ่งมุ่งบรรลุถึงเป้าหมายอันเป็น ที่ยอมรับทางสังคมด้วยวิธีการใหม่ ลักษณะร่วมกันนี้ทำให้ค่านิยมแรกของ นวัตกรรมสังคมแก่เราด้วยว่ามันคืออะไร และทำไมถึงเกิดขึ้น

แนวคิดที่ใช้ได้ผลในการตอบสนองเป้าหมายทางสังคม⁵

“เรานิยามนวัตกรรมสังคมว่าแนวความคิดใหม่ (ผลิตภัณฑ์ บริการ และรูปแบบ) ที่ตอบสนองความต้องการ การสร้างความสัมพันธ์และหรือการร่วมมือ กันทางสังคมรูปแบบใหม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง มันคือนวัตกรรมที่ทั้งดีสำหรับ สังคม และเสริมความสามารถในการลงมือทำร่วมกันของสังคม”⁶

* สวนแบบจรรยา (Guerrilla garden) คือสวนที่เกิดจากการลักลอบเข้าไปเพาะปลูกพืชผัก ในที่ดินซึ่งผู้ปลูกไม่มีสิทธิ์ตามกฎหมาย เช่น ที่รกร้างว่างเปล่า หรือที่ดินของผู้อื่นที่ไม่ได้รับการดูแล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ของที่ดิน และเพื่อความ สวยงามของละแวกบ้านใกล้เรือนเคียง-ผู้แปล

บนพื้นฐานของการนิยามอย่างเป็นทางการนี้ เราเข้าใจว่านวัตกรรมสังคม มีอยู่เสมอ ปัจจุบันนี้ด้วยเหตุผลหลายๆ อย่าง มันได้กลายเป็นการปฏิบัติที่แพร่หลายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในแง่หนึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่กำลังแพร่หลาย พร้อมด้วยรูปแบบทางสังคมชนิดใหม่ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เหล่านี้เพิ่มมากขึ้นได้ ในอีกแง่หนึ่ง ผู้คนจำนวนมากขึ้นในบริบทที่แตกต่างกันพบว่า พวกเขาต้องคิดค้นวิถีชีวิตใหม่ ด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เห็นได้ชัดว่านี่คือประเด็นสำคัญของปัญหา ทุกวันนี้วิกฤตทางเศรษฐกิจในประเทศตะวันตก (ที่ถือกันว่าร่ำรวย) หลายประเทศ บีบคั้นให้ประชาชนจำนวนมากขึ้นต้องเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิต และใช้ชีวิตที่ดีถ้าเป็นไปได้ ด้วยการลดการบริโภคและปรับเปลี่ยนแนวความคิดของพวกเขาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ (และงาน) ที่ดี ขณะเดียวกันประชาชนส่วนใหญ่ในเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ถูกผลักดันให้รับผลจากบริบททางเศรษฐกิจและสังคมแบบดั้งเดิมของพวกเขาไปสู่บริบทใหม่ ซึ่งเราจะเรียกว่า “ทันสมัย”⁷ พวกเขาต้องปรับเปลี่ยนแบบก้าวกระโดดในแนวทางการใช้ชีวิต และแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดี

จากภูมิหลังที่กล่าวมานี้ ประชาชนหลายล้านคนถูกความยากจน สงคราม และพิบัติภัยทางสิ่งแวดล้อม บังคับให้เคลื่อนย้ายจากหมู่บ้านไปสู่เมือง (แต่จะให้ถูกต้องกว่านั้นต้องพูดว่า จากหมู่บ้านไปสู่ชุมชนแออัด แหล่งเสื่อมโทรม หรือสลัม แล้วแต่จะเรียกในแต่ละภูมิภาค) และจากประเทศบ้านเกิดไปต่างประเทศ (ซึ่งพวกเขาหวังจะพบชีวิตที่ดีและปลอดภัยกว่า) แต่ละปัญหาเป็นเรื่องทำลายสำหรับสังคมโดยรวมและสำหรับสถาบัน และหน่วยงานทางการเมืองในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับโลก แต่ละปัญหาเป็นปัญหาสังคมที่ใหญ่และเกิดขึ้นทั่วโลก แนวทางแก้ไขไม่อาจพบได้ในรูปแบบเศรษฐกิจแบบเดิมๆ และโครงการต่างๆ ที่สั่งการจากเบื้องบนลงมา (แม้โครงการเหล่านั้นเป็นที่ต้องการอย่างยิ่งก็ตาม) องค์กรพัฒนาเอกชนและการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมจึงต้องแสดงบทบาท และที่สำคัญที่สุด ปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน ต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน

และร่วมมือกัน นี่คือจุดที่นวัตกรรมสังคมสามารถช่วยเหลือได้ แน่แน่นอน
หนทางสำหรับสิ่งเหล่านี้เปิดกว้างอย่างเต็มที่ ไม่น่าสงสัยเลยว่า ทุกแห่งและ
ทุกวันมีคนหลายล้านคนถูกผลักดันให้ต้องเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่างในวิธี
ดำเนินชีวิต (และยิ่งกว่านั้นเปลี่ยนลงลึกไปถึงวิถีคิดและมุมมองของพวกเขา
เกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดี) ในสถานการณ์เช่นนี้นวัตกรรมสังคมก้าวเข้ามาใน
ฐานะปัจจัยอันทรงพลังที่มีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในระบบที่
สังคมและเทคโนโลยีตอบสนองซึ่งกันและกัน

วิธีแก้ปัญหาที่ยากจะเยียวยา

ไม่กี่ปีที่ผ่านมา นวัตกรรมสังคมได้เคลื่อนจากชายขอบมาสู่ใจกลางของวาระ
ทางการเมืองของหลายรัฐบาลและของการอภิปรายสาธารณะในแง่มุมต่างๆ
ที่กว้างขึ้น^๘ เราอาจตั้งคำถามกับตนเองว่าเพราะเหตุใดเหตุการณ์จึงเป็นเช่นนี้

คำตอบแรกสำหรับคำถามนี้เป็นคำตอบที่ธรรมดามาก คือ นวัตกรรม
สังคมใช้ได้ผลในการแก้ไขปัญหาก็เคยถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก เมอร์เรย์,
กอลิเยร์-ไกรซ์ และมัลแกน เขียนไว้ว่า “เหตุผลหลักคือโครงสร้างและ
นโยบายที่มีอยู่นั้นเป็นไปได้ยากที่จะทะลุทะลวงปัญหาเร่งด่วนในยุคของเรา
ได้”^๙ พวกเขากำลังพูดถึงปัญหาอย่างเช่น โรคเรื้อรังที่ระบาดไปทั่วโลก ความ
ไม่เสมอภาคที่แผ่กว้างขึ้น สังคมผู้สูงอายุ หรือภัยคุกคามต่อความเป็นปึกแผ่น
ทางสังคมในท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม มัลแกนและคณะเรียกประเด็น
เหล่านี้ว่า ปัญหาสังคมที่ยากจะเยียวยา ซึ่งหมายถึงปัญหาที่ “เครื่องมือที่ใช้
กันมานานทั้งด้านนโยบายรัฐบาล และระบบตลาดไม่สามารถรับมือได้”¹⁰
เมื่อเผชิญปัญหาที่ยากจะแก้ไขเยียวยาเหล่านี้ นวัตกรรมสังคมจึงนับว่ามี
ความสำคัญเพราะมันช่วยชี้หรือแสดงถึงวิธีที่ใช้ได้ผลในการจัดการกับปัญหา
กล่าวคือวิธีแก้ปัญหาที่ทะลุออกจากกรอบเศรษฐกิจแบบเดิมๆ และเสนอ
รูปแบบใหม่ ซึ่งทำงานบนพื้นฐานของแรงจูงใจและความคาดหวังของผู้เล่น
และผู้ขับเคลื่อนสังคมจำนวนมาก

รูปแบบองค์กรที่ซับซ้อนชนิดใหม่นี้ ทำทลายรูปแบบองค์กรกระแสหลักแบบเดิม ซึ่งองค์กรแบบใหม่นี้ทำงานได้ดีเนื่องจากข้ามพ้นการแบ่งชัดตรงข้ามแบบเดิม ระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ ระดับท้องถิ่นกับระดับสากล ผู้บริโภคร่วมกับผู้ผลิต เป็นต้น จากความจำเป็นและความต้องการวิธีแก้ปัญหา นวัตกรรมสังคมเสนอรูปแบบซึ่งการแบ่งชัดเหล่านี้เลื่อนรางหมดไปในเวลาเดียวกัน มันเป็นทั้งระดับท้องถิ่น (ตั้งรกรากอยู่ในถิ่นที่หนึ่งๆ) และระดับสากล (เชื่อมโยงกับองค์กรที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกันในที่ต่างๆ ประเทศต่างๆ) บทบาทของผู้ผลิตและผู้ใช้งานมักจะคาบเกี่ยวกัน (ด้วยเห็นว่าทุกคนล้วนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน) แรงบีบของความอยากและความจำเป็นมักเกิดขึ้นพร้อมกัน เนื่องจากผู้คนมีส่วนร่วมเพราะพวกเขาชอบมัน แต่ในเวลาเดียวกัน เพราะพวกเขาจำเป็นต้องทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้มีความสำคัญกับคู่ตรงข้ามคู่สุดท้าย การชั่งน้ำหนักระหว่างความอยากและความจำเป็น อาจทำให้เกิดการขยับจากภูมิภาคหนึ่งไปยังอีกภูมิภาคหนึ่ง และจากเวลาหนึ่งไปยังอีกเวลาหนึ่ง¹¹ อย่างไรก็ตาม จากที่กล่าวมาทั้งหมด นวัตกรรมสังคมดูเหมือนจะเกิดขึ้นเฉพาะกรณีที่มีทั้งความจำเป็นและความอยาก หรือความปรารถนาที่จะทำอะไรบางอย่างเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน (การรวมตัวกันอย่างเหมาะสมของความต้องการและความจำเป็น)

การทำสิ่งต่างๆ ในวิธีที่แตกต่างออกไป (แบบก้าวกระโดด)

เราได้เห็นแล้วว่าในเชิงการปฏิบัติ สิ่งที่นวัตกรรมเหล่านี้กระทำ คือ รวมทรัพยากรและความสามารถที่มีอยู่เข้าด้วยกันอีกครั้งเพื่อสร้างหน้าที่ใหม่และความหมายใหม่ เป็นการแนะนำวิธีคิดและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาซึ่งแสดงถึง การหยุดการเชื่อมต่อกับสิ่งที่เป็นกระแสหลักในระดับหนึ่ง วิธีคิดและวิธีทำที่ถือว่าเป็นเรื่อง “ปกติ” และถูกใช้อย่างกว้างขวางในบริบทที่สังคมและเทคโนโลยีตอบสนองซึ่งกันและกันที่มันทำงานอยู่ (ดูรอบ 1.1)

ตัวอย่าง เมื่อพิจารณาถึงปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ก็อาจมีคำถามว่า “เราจะดูแลผู้สูงวัยเหล่านี้ได้อย่างไร” ในสังคมอุตสาหกรรมที่พัฒนาอย่างเต็มที่แล้ว และในสังคมที่มีลักษณะสังคมอุตสาหกรรมที่เริ่มพัฒนา ในสังคมที่ทันสมัยคำตอบตามกระแสคือ “สร้างบริการทางสังคมแบบมีอาชีพ เพื่อรับมือกับปัญหานี้เป็นการเฉพาะ”

กรอบ 1.1

การหยุดการเชื่อมต่อกับท้องถิ่น

การหยุดการเชื่อมต่อกับสิ่งที่ เป็นและทำอยู่ในปัจจุบันหมายถึงอะไร โดยทั่วไปแล้วหมายถึงการสร้างอะไรบางอย่างด้วยการหยุดการทำสิ่งที่จำเจ โดยการเสนอวิธีการใหม่ที่แตกต่างไปอย่างสุดขีด อย่างไรก็ตาม เมื่อเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมสังคม “ใหม่แบบก้าวกระโดด” หมายความว่าอะไร คำตอบแรกและที่เห็นได้ชัดคือ มันไม่อาจให้คำนิยามในความหมายแบบทั่วไปได้ เพราะแนวความคิดเดียวกัน และองค์กรเดียวกันยังใหม่ไม่เหมือนกัน ขึ้นกับบริบทที่แตกต่างกัน เช่น การช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไปในหมู่บ้านในรัฐราชสถาน ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ แต่มันอาจเป็นสิ่งใหม่อย่างมากสำหรับชนชั้นกลางในลอนดอนหรือมิลาน เกษตรกรที่ขายผลผลิตของตนในตลาดของทวีปแอฟริกาเป็นการแสดงออก “ตามปกติ” ของระบบอาหารและเกษตรกรรมของท้องถิ่น ขณะที่เกษตรกรที่ขายผักและผลไม้ของตนในตลาดเกษตรกรของย่านยูเนียนสแควร์ในนิวยอร์ก เป็นนวัตกรรมอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับระบบอาหารและเกษตรกรรมตามแบบแผนในสหรัฐฯ

ดังตัวอย่างเหล่านี้ ซึ่งให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สิ่ง “ใหม่แบบก้าวกระโดด” ในองค์กรเหล่านี้เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบริบท กล่าวอีกนัยหนึ่ง การตั้งองค์กรประสานความร่วมมือบนพื้นฐานของการช่วยเหลือกันและกันในลอนดอนและมิลานนับเป็นการริเริ่มสิ่งใหม่อย่างยิ่ง ถึงแม้ว่ามันอาจคล้ายคลึงกันในหลายด้านกับสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติ ในหมู่บ้านของรัฐราชสถาน สำหรับตลาดเกษตรกรของย่านยูเนี่ยนสแควร์ในนิวยอร์ก เมื่อเปรียบเทียบกับตลาดของหมู่บ้านในทวีปแอฟริกาตนเอง

อย่างไรก็ตาม คำตอบที่เป็นแนวคิดใหม่แบบก้าวกระโดดคือ “การมองว่าผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงปัญหาเท่านั้น แต่อาจเป็นคนที่สามารถหาทางออกให้กับปัญหานี้ได้ ด้วยการสนับสนุนความสามารถของพวกเขา และคนกลุ่มนี้ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีพลัง และใช้เครือข่ายสังคมของพวกเขาให้เกิดประโยชน์เต็มที่” การปฏิวัติขั้นต้นด้วยการเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อผู้สูงอายุที่ไม่เพียงมองว่าพวกเขาต้องการอะไร แต่มองในมุมที่พวกเขาสามารถและยินดีที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ที่สร้างความเข้มแข็งให้สังคมระดับหนึ่ง ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มให้การดูแลและการอยู่ร่วมในบ้านหลังเดียวกันสำหรับผู้สูงอายุ (สถานที่ที่ผู้สูงอายุอยู่รวมกัน สนับสนุนและดูแลกันและกันในรูปแบบต่างๆ) จนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างผู้สูงอายุกับคนหนุ่มสาว (ดังตัวอย่างของ “การให้ที่พักแก่นักศึกษา” ที่ผู้สูงอายุซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหลังใหญ่เสนอห้องพักแก่นักศึกษาที่พร้อมจะเข้ามาช่วยเหลือดูแลตนเอง)¹² จนถึงรูปแบบอื่นๆ อีกมากมายของโครงการที่พักสำหรับคนต่างรุ่น ซึ่งผู้พักอาศัยที่มีวัยต่างกันตกลงที่จะช่วยเหลือกันและกัน

ถือได้ว่าตัวอย่างเหล่านี้เป็นนวัตกรรมที่ใหม่แบบสุดขีด เพราะเมื่อคำนึงถึงปัญหาที่ดูเหมือนยากมาก (ถ้าไม่ถึงขนาดแก้ไขไม่ได้โดยสิ้นเชิง)

จากมุมมองกระแสหลัก เมื่อมีการเสนอวิธีมองปัญหาที่แตกต่างออกไป (ในกรณีนี้ ด้วยการยอมรับว่าผู้สูงวัยไม่ใช่เพียงผู้ที่มีปัญหาและต้องการการดูแล หากมีเงื่อนไขที่เหมาะสม หลายคนสามารถเปลี่ยนบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกับคนรุ่นเดียวกัน) ก็นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ และวิธีแก้ปัญหาที่ได้ผลก็ปรากฏขึ้นพร้อมกัน ผลลัพธ์เชิงบวกที่ไม่เคยเห็นมาก่อนอีกหลากหลาย อันที่จริง เช่นเดียวกับนวัตกรรมที่ใหม่แบบสุดขีด ตัวอย่างเหล่านี้ไม่เพียงบ่งชี้กลยุทธ์ใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งเท่านั้น แต่มันยังปรับเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับปัญหาเดียวกันนั้น ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างไปเป็นอันมาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในการตอบคำถามเร่งด่วนบางคำถาม นวัตกรรมที่ใหม่แบบสุดขีดสร้างคำตอบจากการเปลี่ยนคำถามเสียใหม่นั้นเอง

เศรษฐกิจเชิงสังคมในทางปฏิบัติ

เราจะสังเกตได้ว่า ในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานของการสร้างนวัตกรรมเหล่านี้ ผลประโยชน์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมมาบรรจบกัน การศึกษาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับรูปแบบเหล่านี้ทำให้เห็นว่า นี่คือการแสดงออกของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใหม่ ที่เรียกว่า เศรษฐกิจเชิงสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบตามที่โรบิน เมอร์เรย์ระบุว่า ตลาด รัฐ และเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเงินอุดหนุนของรัฐ (grant economy) อยู่ร่วมกันกับการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือกันและกัน การแลกเปลี่ยนของ การบริจาค และกิจกรรมบริการสังคมอื่นๆ (ซึ่งเมอร์เรย์รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจครัวเรือน)¹³ เมอร์เรย์เขียนว่า “ผมขออธิบายว่า มันเป็น ‘เศรษฐกิจเชิงสังคม’ เพราะมันรวมลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างออกไปอย่างมากจากเศรษฐกิจที่อิงกับการผลิตและการบริโภคสินค้า ลักษณะสำคัญของมัน เป็นต้นว่า การใช้เครือข่ายการกระจายสินค้าอย่างครอบคลุมเพื่อรักษาและจัดการความสัมพันธ์ โดยได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โทรศัพท์มือถือ และเครื่องมือสื่อสารอื่นๆ เส้นแบ่ง

เขตที่ไม่ชัดเจนระหว่างการผลิตและการบริโภค การเน้นความร่วมมือซ้ำแล้วซ้ำเล่า รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ การดูแล และการบำรุงรักษามากกว่าการบริโภคครั้งเดียว นี่คือนโยบายที่เข้มแข็งเชิงคุณค่าและพันธกิจ”¹⁴

ผลลัพธ์คือ ถึงแม้ว่านวัตกรรมสังคมยังห่างไกลจากความคิดกระแสหลัก แต่ก็กำลังดึงดูดความสนใจเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติในปัจจุบันมากที่สุด นวัตกรรมสังคมก่อให้เกิดความสนใจทั้งในรูปแบบทางสังคมและเศรษฐกิจแนวใหม่ และผลงานที่เกิดขึ้นตามมา กล่าวอีกนัยหนึ่ง มี “การยอมรับมากขึ้นว่าสังคมต่างๆ จำเป็นต้องเร่งรีบทดสอบและแพร่ขยายโครงการที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ โดยใช้เงินน้อยกว่าและลดความเสียหายร้ายแรงอย่างมากจากภาวะถดถอยได้อย่างแท้จริง”¹⁵

อันที่จริงผมคิดว่าความหวังที่จะเห็น “[การ] ก่อให้เกิดผลลัพธ์โดยใช้เงินน้อยกว่า” เป็นตัวขับเคลื่อนหลักอย่างไม่ต้องสงสัยในการนำนวัตกรรมสังคมไปสู่วาระทางการเมืองของรัฐบาลในหลายประเทศ ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย ด้านบวกคือแรงจูงใจเช่นนี้ให้ความใส่ใจต่อประเด็นที่อ่อนไหวมากในทางการเมืองและทางสังคม ดังนั้นมันจึงกระตุ้นความสนใจของสาธารณชนได้อย่างแท้จริงในสิ่งที่นวัตกรรมสังคมสามารถทำได้ ในทางตรงข้าม ความเสี่ยงคือ นวัตกรรมสังคมอาจเป็นเหตุผลให้เกิดการตัดทอนงบประมาณด้านสังคมของภาครัฐ (การสนับสนุนโครงการบนสมมติฐานว่า ภาคประชาสังคมควรเข้ามาเกี่ยวข้องและให้บริการที่รัฐสวัสดิการเคยให้ก่อนหน้านี้)¹⁶ สำหรับผม นี่คือนมมองในแง่ลบอย่างยิ่งบนพื้นฐานของการตีความผิดๆ เกี่ยวกับสิ่งที่นวัตกรรมสังคมจะนำประโยชน์มาให้และลักษณะการทำงานขององค์กรประสานความร่วมมือ

ตามความเห็นของผม ในการพยายามแก้ไขปัญหาที่ดูเหมือนว่าแก้ไขไม่ได้ที่เราากำลังพิจารณาอยู่ในขณะนี้ นวัตกรรมประเภทนี้สามารถนำไปสู่บริการทางสังคมรุ่นใหม่ บนพื้นฐานของความตกลงที่รื้อฟื้นขึ้นใหม่ระหว่าง

ประชาชนกับรัฐ ในมุมมองนี้รัฐไม่ได้ลดบทบาทลงเลย แต่กลับเป็นหุ้นส่วนที่ แข็งขันและมีอิทธิพลร่วมกับประชาชนและกิจการเพื่อสังคม¹⁷ ประโยคหลังนี้ ชักนำเราให้ขยายการอธิบายจากปัญหาที่ยากจะเยียวยาแต่ค่อนข้างเป็นจุด สนใจซึ่งเราพิจารณากันไปมาสู่ที่ชนะที่กว้างขึ้นมาก อันที่จริง ปัญหาที่ กระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมสังคมและที่นวัตกรรมสังคมมีส่วนแก้ไข ในความเห็น ของผมเป็นปัญหาที่ใหญ่กว่าปัญหาที่เราได้อธิบายกันมา มันครอบคลุม วิกฤติแนวคิดกระแสหลักเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดี เกี่ยวกับการงาน และ เกี่ยวกับการรูปแบบการผลิตในปัจจุบัน กล่าวคือ วิกฤติที่ไม่เพียงต้องการ แนวทางแก้ไขที่เฉพาเจาะจงเท่านั้น แต่ยังเรียกหาอารยธรรมใหม่ ซึ่งเรา หวังว่าจะชาญฉลาดกว่าเดิม

ระบบที่สังคมเทคโนโลยีตอบสนองต่อกัน และนวัตกรรม

ก่อนจะเข้าสู่เนื้อหาต่อไปเราควรให้ความสนใจต่อประเด็นเชิงทฤษฎี เมื่อ คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าไม่มีสังคมมนุษย์ใดปราศจากเทคโนโลยี ทุกการ เปลี่ยนแปลง นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคนิคในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการพูดถึงนวัตกรรมสังคมจึงเป็นการใช้คำอย่างกระชับ เพื่อให้ถูกต้อง ยิ่งขึ้น ในกรณีต่างๆ เหล่านี้ เราควรพูดถึงเกี่ยวกับนวัตกรรมในระบบที่สังคม และเทคโนโลยีตอบสนองซึ่งกันและกันซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม การกล่าวเช่นนี้ ผมหมายความว่าการริเริ่มรูปแบบสังคมใหม่ที่ใช้ เทคโนโลยีต่างๆ ที่มีอยู่แล้วแต่ใช้และผสมผสานมันในลักษณะใหม่ เท่ากับมัน เปลี่ยนแปลงทางเทคนิคด้วยโดยปริยาย

จนถึงตอนนี้ การพูดถึงเกี่ยวกับนวัตกรรมสังคมแบบภาษาต่างๆ เพื่อ ช่วยให้เข้าใจได้ว่าเราเน้นการมีอยู่ของการเปลี่ยนแปลงซึ่งขับเคลื่อนโดย นวัตกรรมสังคม ขณะที่สิ่งเดียวที่เชื่อถือกันมานับศตวรรษว่าเป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงคือปัจจัยด้านเทคนิค (หรือที่ถูกต้องกว่านั้นคือปัจจัย ด้านเทคนิควิทยาศาสตร์) ปัจจุบันวิสัยทัศน์ด้านเดียวแบบนี้เป็นไปได้อีก

ต่อไปแล้ว หลักฐานต่อหน้าเราแสดงว่านวัตกรรมในระบบที่สังคมและเทคโนโลยีตอบสนองซึ่งกันและกัน ไม่ได้มาจากด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว มันถูกขับเคลื่อนในเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงประเด็นนี้อย่างกว้างๆ (และให้เหตุผลอธิบายแบบง่ายๆ) ข้างต้นซึ่งทำให้เราแยกเทคโนโลยีและนวัตกรรมสังคมออกจากกัน) เราต้องตามมาด้วยภาพที่ซับซ้อนทันที ด้วยเหตุผลที่เราจะเห็นภายหลัง ปัจจุบันมีนวัตกรรมแขนงต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งยากมากที่จะแยกทั้งสองประเด็นออกจากกัน

ประเด็นสำคัญคือ ยิ่งระบบเทคโนโลยีแทรกซึมเข้าไปในสังคมมากเท่าไร (หมายความว่ายิ่งความเชื่อมโยงระหว่างเทคโนโลยีและสังคมดำเนินไปในขอบเขตกว้างขวางและแพร่กระจายมากเท่าไร) ผลกระทบของมันต่อระบบสังคมนั้นก็ยิ่งแพร่ไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางเท่านั้น นอกจากนี้ (และนี่คือสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเรามากที่สุดในประเด็นนี้) ยิ่งผู้คนได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีเหล่านี้มากขึ้นเท่าไร พวกเขาก็จะยิ่งมีโอกาสและความสามารถที่จะซึมซับเทคโนโลยีและเข้าใจมากขึ้นว่าทำอะไรจึงจะนำมาใช้หรือประยุกต์ใช้สำหรับจุดมุ่งหมายในแบบที่นักคิดค้นเทคโนโลยีและนักพัฒนาระบบไม่เคยนึกฝัน นี่คือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากมันแทรกซึมเข้าไปในสังคมอย่างฉับไว จึง “กลายเป็นสิ่งปกติ” อย่างรวดเร็ว หมายความว่าในเวลาเพียงไม่กี่ปี สำหรับผู้คนจำนวนมาก มันกลายเป็นฐานปฏิบัติการระดับองค์กรที่พวกเขาใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวัน หรือจริงๆ แล้วทั้งชีวิตของพวกเขาด้วย ไม่เพียงเท่านั้น หลายคนในจำนวนนี้ได้ปรับมันให้เข้ากับความต้องการของตนหรือคิดค้นวิธีการใช้งานในแนวใหม่อย่างสิ้นเชิงหรืออย่างคาดไม่ถึง ทั้งหมดนี้กลายเป็นเรื่องที่เราเห็นได้ชัดมากจนกระทั่งปัจจุบันผลิตภัณฑ์หลายประเภทที่นำเสนออย่างเปิดเผยต่อสาธารณชนถึงผลิตภัณฑ์สินค้าในรุ่นที่ยังไม่สมบูรณ์

และอยู่ในระหว่างการพัฒนา (“รุ่นเบต้า”)* เพื่อที่จะได้รับประโยชน์จากการปรับปรุงหรือการเสนอแนะขอขอบเขตการใช้งานจากผู้ใช้ (ซึ่งจะกลายเป็นผู้ร่วมออกแบบโดยปริยาย)

สิ่งที่ตามมาคือ มีหลายกรณีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ที่มันเป็นเรื่องยากที่เราจะจำแนกความแตกต่างระหว่างนวัตกรรมเทคโนโลยีและนวัตกรรมสังคมได้ง่ายๆ สำหรับสาขาที่กำลังเติบโตขึ้นของนวัตกรรมที่ผสมผสานสังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ซึ่งกำลังขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ การถกเถียงว่าด้านใดด้านหนึ่งของสองด้าน (เทคโนโลยีหรือสังคม) คืบหน้าไปกว่ากัน ไม่ต่างอะไรกับการถกเถียงว่าไก่กับไข่อะไรเกิดก่อนกัน

ระบบแบบกระจายตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้

ขณะที่นวัตกรรมสังคมผนวกกับนวัตกรรมเทคโนโลยีอาจช่วยให้พบวิธีใหม่ในการแก้ไขปัญหาหนึ่งๆ โดยเฉพาะ การรวมกันนี้กำลังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานและระบบการผลิต/การบริโภค

ในไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ระบบใหม่ๆ ที่ผสมผสานสังคมและเทคโนโลยีได้อุบัติขึ้น และในบางกรณีได้รับความนิยมแพร่หลาย อาจเรียกรวมๆ ว่าเป็นระบบแบบกระจายตัว หมายถึงระบบที่สังคมและเทคโนโลยีตอบสนองซึ่งกันและกัน และกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันแต่มีความเชื่อมโยงกัน เป็นตัวของตัวเอง แต่เชื่อมถึงกันภายใต้เครือข่ายที่กว้างกว่า คริส ไรอัน ผู้เชี่ยวชาญประเด็นนี้คนหนึ่ง ให้คำนิยามว่า “รูปแบบกระจายตัวที่พิจารณา

---

* รุ่นเบต้า (Beta version) เป็นศัพท์ที่ใช้เรียกซอฟต์แวร์ที่อยู่ในระยะพัฒนาซึ่งเป็นช่วงของการทดสอบความผิดพลาดต่างๆ ในการใช้งาน-ผู้แปล

โครงสร้างพื้นฐานและระบบบริการที่จำเป็น (น้ำ อาหาร และพลังงาน เป็นต้น) ใกล้เคียงกับทรัพยากรและสถานที่ที่มีความต้องการ แต่ระบบอาจดำเนินงานอย่างแยกส่วนกันและปรับเปลี่ยนได้ แต่ก็เชื่อมโยงกันภายในเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนที่กว้างขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือระดับโลก บริการซึ่งแต่เดิมเคยจัดให้โดยระบบรวมศูนย์ขนาดใหญ่เปลี่ยนเป็นการส่งผ่านระบบที่มีความหลากหลายและเล็กกว่าจำนวนมาก แต่ระบบถูกปรับให้เข้ากับความต้องการและโอกาสของแต่ละพื้นที่เป็นการเฉพาะ แต่มีความสามารถเคลื่อนย้ายทรัพยากรข้ามพื้นที่ที่กว้างขึ้นได้”¹⁸ การที่ระบบแบบกระจายตัวทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบใหม่ระหว่างระบบขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ และระหว่างระดับท้องถิ่นกับระดับโลก นับเป็นความท้าทายรูปแบบการผลิตกระแสหลักและโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ศักยภาพของระบบเหล่านี้ได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากประสิทธิภาพด้านเทคโนโลยีและความกระตือรือร้นของผู้คนจำนวนมากขึ้น ทำให้มันสอดคล้องอย่างยิ่งกับนวัตกรรมสังคมที่ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องซึ่งเรากำลังกล่าวถึงในตอนนี้

แน่นอนว่าระบบแบบกระจายตัวนี้ตั้งอยู่บนฐานของนวัตกรรมเทคโนโลยี ลักษณะกระจายตัวอันเป็นส่วนสำคัญของระบบที่เกิดจากกระบวนการที่ซับซ้อนและมีแนวความคิดใหม่ที่ว่าเทคโนโลยีไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ขณะที่ระบบรวมศูนย์อาจพัฒนาไปโดยไม่ต้องพิจารณาโครงสร้างทางสังคมที่มันถูกนำไปใช้ แต่นี่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เมื่อวิธีการแก้ปัญหาที่กำลังพูดถึงเป็นระบบแบบกระจายตัว อันที่จริง ยิ่งระบบแบบกระจายตัวและมีเครือข่ายมากขึ้นเท่าไร ความเชื่อมโยงกับสังคมก็ยิ่งขยายใหญ่ขึ้นและต่อเชื่อมกันมากขึ้น และแง่มุมด้านสังคมของนวัตกรรมก็ยิ่งต้องได้รับการพิจารณามากขึ้นเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง เกี่ยวกับสิ่งที่เรากำลังพูดถึงตอนนี้คือ ไม่มีระบบแบบกระจายตัวใดจะถูกนำไปใช้ได้โดยปราศจากนวัตกรรมสังคม วิธีแก้ปัญหาแบบกระจายตัว (เช่น การผลิตขนาดย่อมและการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน เครือข่ายอาหารในท้องถิ่น โรงงาน

ขนาดเล็ก) จะทำงานได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มคนที่อุทิศตัวเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ยอมรับและนำมามั่นไปใช้¹⁹

เมื่อพิจารณาการปรากฏตัวและแพร่กระจายของระบบแบบกระจายตัวเหล่านี้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เราจะสังเกตเห็นได้ว่ามันเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกันและด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือคลื่นแห่งนวัตกรรมที่แตกต่างกันค่อยๆ มาบรรจบกัน

คลื่นลูกแรก ซึ่งกลายเป็นปัจจัยสนับสนุนด้านเทคนิคสำหรับระบบต่างๆ เกิดขึ้นเมื่อระบบสารสนเทศปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างตามลำดับชั้นแบบเก่าไปเป็นโครงสร้างเครือข่ายแบบใหม่ (ปัญญาแบบกระจายตัว) พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดในองค์กรที่ผสมผสานสังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของระบบเช่นนี้ ขณะที่รูปแบบใหม่ของความรู้และการตัดสินใจแบบกระจายตัวแพร่หลายมากขึ้นผลลัพธ์ก็คือ รูปแบบแนวคิดที่ตายตัวซึ่งเคยครอบงำสังคมอุตสาหกรรมค่อยๆ กลายสภาพเป็นรูปแบบแนวราบที่ปรับเปลี่ยนได้ง่าย²⁰ นวัตกรรมนี้ประสบความสำเร็จจนถึงปัจจุบันโครงสร้างแบบเครือข่ายได้รับการพิจารณาว่ามีสภาพ “เสมือนธรรมชาติ” อย่างเห็นได้ชัด (แต่แน่นอนดังที่เราได้เห็นกันมาแล้วข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น ก่อนแล็ปท็อปและอินเทอร์เน็ต ระบบสารสนเทศอิงอยู่กับคอมพิวเตอร์ที่มีศูนย์ควบคุมขนาดใหญ่และโครงสร้างตามลำดับชั้น)

โครงสร้างพื้นฐานแบบกระจายตัว

คลื่นนวัตกรรมลูกที่สองมีผลกระทบต่อระบบพลังงาน และกำลังจะมีผลกระทบต่อระบบประปา ทรายที่พลังงานยังเป็นประเด็นสำคัญ นวัตกรรมต่างๆ ก็มารวมตัวกันและทำให้เกิดแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับภาคพลังงาน เช่น โรงไฟฟ้าประสิทธิภาพสูงขนาดย่อม ระบบพลังงานทดแทนและ

โครงข่ายไฟฟ้า “อัจฉริยะ” ที่เชื่อมต่อกันซึ่งทำให้เป็นไปได้ที่จะเคลื่อนย้ายไปสู่วิธีแก้ปัญหาแบบกระจายตัว (*การผลิตไฟฟ้าแบบกระจายตัว*) วิธีแก้ปัญหาแบบนี้กำลังท้าทายระบบที่ยังเป็นกระแสหลักอยู่ ซึ่งมีโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่และโครงข่ายไฟฟ้าแบบตามลำดับชั้น (ซึ่ง “ปัญญาอ่อน” และเปราะบาง) ในปัจจุบัน เทคโนโลยีแบบใหม่กำลังมาแรงและเป็นแขนงหลักของการลงทุนและการแข่งขันที่นิยม “เทคโนโลยีสีเขียว” ซึ่งกำลังก้าวหน้าและเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อระบบโดยรวม และในท้ายที่สุดระบบพลังงานจะพัฒนาไปในวิถีสู่ที่คล้ายคลึงกับระบบสารสนเทศ คือ เคลื่อนย้ายจากโครงสร้างขนาดใหญ่ตามลำดับชั้นไปสู่โครงสร้างแบบกระจายตัว²¹

มีความเป็นไปได้สูงว่าระบบประปาจะดำเนินตามวิถีสู่ที่คล้ายคลึงกัน อันที่จริงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มสูงขึ้นต้องการแนวทางใหม่ในด้านวิศวกรรมและการจัดการน้ำ ในกรณีนี้เช่นกัน สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นคือการปรับเปลี่ยนจากระบบรวมศูนย์ (ที่น้ำจัดจากแม่น้ำและลำธารถูกรวบรวมและเก็บกัก แล้วแจกจ่ายสู่ผู้ใช้คือปลายทางน้ำทุกประเภท) เป็นระบบแบบกระจายตัว ในระบบหลัง น้ำจัดถูกจำกัดเฉพาะการใช้น้ำคุณภาพสูง (เช่น น้ำดื่มและอื่นๆ อีก 2-3 ประเภท) ส่วนความต้องการใช้น้ำในลักษณะอื่นๆ จะต้องใช้น้ำที่มีในท้องถิ่น เช่น น้ำฝนและน้ำที่กักเก็บไว้ในท้องถิ่นและบำบัดอย่างเหมาะสม ระบบน้ำแบบกระจายตัวแนวใหม่จำเป็นต้องมีการวางแผนโดยเฉพาะเจาะจง เรียกว่าการออกแบบเมืองที่ให้ความสำคัญกับน้ำ (*water-sensitive urban design*)²² รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมใหม่ของชาวเมือง

เครือข่ายอาหารแบบกระจายตัว

คลื่นนวัตกรรมลูกที่สามที่ถาโถมเข้าสู่ระบบแบบกระจายตัวเกี่ยวข้องกับอาหารและเกษตรกรรม กระแสนวัตกรรมที่ผสมผสานสังคมกับเทคโนโลยีเข้า

ด้วยกันสองกระแสบรรจบกันที่จุดนี้ กระแสแรกถูกกระตุ้นโดยความกังวลเกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาสารเคมีและน้ำมัน รวมทั้งความเปราะบางของระบบ กระแสนวัตกรรมนี้ส่งเสริมอาหารท้องถิ่นเพื่อให้ระบบอาหารมีความมั่นคงมากขึ้น นวัตกรรมกระแสนี้มักปรากฏในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวอย่างเช่นขบวนการ “เมืองในระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน”(transition towns)²³ ซึ่งเสนอให้เพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น กระแสที่สองของนวัตกรรมอิงอยู่กับการให้ความสำคัญต่อคุณภาพอาหารและเกษตรกรรม และตัวแทนของกระแสนี้คือขบวนการอย่างเช่นขบวนการอาหารจานช้า (slow food)²⁴ ในกรณีนี้ แรงจูงใจหลักคือความปรารถนาที่จะปรับปรุง “ประสบการณ์ด้านอาหาร” ทั้งหมดเชื่อมโยงกับ “คุณภาพของความใกล้ชิด” กล่าวคือ คุณภาพที่รับรู้ได้ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงในสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของผลผลิตและคนที่ผลิต

นอกเหนือจากความแตกต่างในด้านแรงจูงใจเบื้องต้น ทั้งสองกระแสยังมีแนวทางปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน คือต่างนำเสนอวิธีแก้ปัญหาซึ่งมุ่งเชื่อมโยงเกษตรกรรมกับการบริโภคอาหาร (และบ่อยครั้งการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง) เช่น การบริโภคอาหารที่ผลิตเองในพื้นที่เพื่อลดการขนส่งและเกษตรกรรมที่ชุมชนสนับสนุน (ซีเอสเอหรือระบบสมาชิกของผู้บริโภคกับฟาร์มผู้ผลิตหรือกลุ่มเกษตรกร-สนพ.) ต้องขอเสริมด้วยว่าความสนใจในระบบการผลิตอาหารแบบกระจายตัวกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงอิทธิพลต่อคนกลุ่มเล็กๆ แต่ยังส่งผลถึงเทศบาลในเมืองต่างๆ จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เริ่มดำเนินโครงการที่สนับสนุนแนวคิดนี้และมีแผนการฟื้นฟูเมือง²⁵

การผลิตแบบกระจายตัว

คลื่นนวัตกรรมลูกที่สี่ท้าทายการผลิตและการบริโภคที่เป็นกระแสหลักและแพร่หลายทั่วโลก เกิดจากการบรรจบกันของนวัตกรรมในสาขาการผลิต (ที่มาพร้อมเครื่องจักรใหม่ ขนาดเล็ก และมีประสิทธิภาพ) และเครือข่าย

สังคม (ที่มาพร้อมโอกาสที่ไม่เคยมีมาก่อนในการรวมนักออกแบบ ผู้ผลิต และผู้ใช้เข้าด้วยกัน) ผลลัพธ์คือการทดลองอย่างกว้างขวางทั่วโลกในระบบ การออกแบบและการผลิตขนาดย่อมด้วยเทคโนโลยีระดับสูง ซึ่งสามารถ สนับสนุนรูปแบบใหม่ของการออกแบบที่เปิดกว้างและโรงงานขนาดย่อมที่ เป็นเครือข่าย (เช่น ข้อเสนอของ แฟ็บแล็บส์ [Fablabs] และขบวนการผู้ ผลิต)²⁶ เราอาจพูดได้ว่าแนวความคิดการผลิตแบบกระจายตัวกำลังย้ายจาก สาขาการผลิตด้วยเทคโนโลยีระดับสูงไปสู่หัตถกรรมแบบท้องถิ่นและ วิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง ทำให้มันเข้มแข็งขึ้นและให้มุมมองใหม่ ถึงแม้ว่าแนวโน้มเหล่านี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เราก็ทำนายได้ว่ามันจะเติบโต อย่างเข้มแข็งขึ้น และระบบการผลิตทั้งหมดจะเคลื่อนไปสู่กระบวนการ ออกแบบและการผลิตที่ถูกกำหนดรูปแบบโดยหลักการของ “การทำสิ่งของ ใกล้เคียงสถานที่ที่มันจะถูกใช้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” มีความจำเป็นต้องกล่าว เพิ่มเติมอีกเล็กน้อยว่ามันมีศักยภาพในแง่ของการสร้างงาน และที่สำคัญที่สุด ลักษณะกระจายตัวของมันทำให้สามารถนำกิจกรรมเหล่านี้และงานที่ เกี่ยวข้องไปยังสถานที่ซึ่งไม่เคยมีมันมาก่อน หรือสถานที่ซึ่งมันสูญหายไป เนื่องจากกระบวนการลดการผลิตของภาคอุตสาหกรรม

แรงจูงใจเบื้องหลังแนวโน้มเหล่านี้อาจแตกต่างกัน ประการหนึ่งคือ วัฒนาการแบบเส้นตรงของแนวทางการผลิตแบบลดความสูญเสีย (lean production) (ซึ่งเป็นรูปแบบการผลิตที่มีอิทธิพลเหนือนวัตกรรมภาค อุตสาหกรรมตลอดสามสิบปีที่ผ่านมา) อันที่จริง ระบบแบบกระจายตัวอาจ ถือได้ว่าเป็นระบบการผลิตประเภทเบาที่สุดและยืดหยุ่นที่สุด ซึ่งสามารถ สร้างผลิตภัณฑ์สำหรับลูกค้าเฉพาะกลุ่มและเมื่อพวกเขาต้องการมัน (การ ผลิตตามแบบที่ต้องการและทันเวลา) แต่รวมทั้งในสถานที่ที่พวกเขาต้องการ ด้วย (หรืออย่างน้อยที่สุดใกล้เคียงสถานที่ที่พวกเขาต้องการที่สุดเท่าที่จะทำได้) ซึ่งได้แก่การผลิต ณ จุดใช้งาน แรงจูงใจต่างๆ นอกเหนือจากนั้นมาจาก หลากหลายกลุ่มที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด คล้ายคลึงกับ ความกังวลที่อยู่เบื้องหลังการเกิดขึ้นของเครือข่ายอาหารแบบกระจายตัว

ได้แก่ ในด้านหนึ่งความต้องการแสวงหาความเป็นอิสระจากระบบรวมศูนย์ อันยิ่งใหญ่ทั้งทางด้านการเงินและการตัดสินใจ และอีกด้านหนึ่งคือการแสวงหาความสามารถที่จะพึ่งพาตนเอง และที่สำคัญที่สุดคือความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ของระบบที่สังคมและเทคโนโลยีตอบสนองซึ่งกันและกัน ซึ่งเราอาศัย ผลิต และบริโภาค

เศรษฐกิจแบบกระจายตัว

ในที่สุด เราเห็นว่าปัจจุบันความสนใจในระบบแบบกระจายตัวขยายไปไกลกว่าการถกเถียงเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานและการผลิต และกำลังเริ่มมีผลกระทบต่อรูปแบบทางเศรษฐกิจ ดังที่คริส ไรอันเขียนไว้ว่า “มีความน่าสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ ที่จะนำรูปแบบของระบบกระจายตัวมาสร้างกรอบแนวคิดใหม่เกี่ยวกับองค์กรเศรษฐกิจที่ยั่งยืน”²⁷ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ดูเหมือนว่าเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและมีการรับมือที่ดีกับความเปลี่ยนแปลงควรต้องเป็น *เศรษฐกิจแบบกระจายตัว* คือ เศรษฐกิจท้องถิ่น-โลก ซึ่งเศรษฐกิจท้องถิ่นดำเนินไปอย่างอิสระและปรับตัวได้ทั้งเชื่อมโยงกันภายในเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนที่ขยายกว้างขึ้นตลอดเวลา ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือระดับโลก

ดังนั้น ระบบแบบกระจายตัวจึงเกิดขึ้นในฐานะการแสดงออกของกระบวนทัศน์ทางเศรษฐกิจแนวใหม่ที่กว้างขึ้นของเศรษฐกิจเชิงสังคม ดังที่โรบิน เมอร์เรย์เขียนไว้ว่า “การเปลี่ยนไปสู่กระบวนทัศน์เชิงเครือข่ายมีศักยภาพที่จะแปรสภาพความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางและชายขอบขององค์กร ระบบแบบกระจายตัวมีการจัดการกับความซับซ้อนไม่ใช่ด้วยการทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน หรือการลดทอนให้กลายเป็นเรื่องพื้นๆ ที่หยิบยื่นหรือกำหนดมาจากศูนย์กลาง แต่ด้วยการกระจายความซับซ้อนไปสู่ชายขอบ ผู้ครัวเรือน และผู้ใช้บริการ และในสถานที่ทำงาน กระจายไปสู่ผู้จัดการและพนักงานระดับท้องถิ่น ผู้ที่อยู่ชายขอบมีสิ่งซึ่งผู้ที่อยู่ศูนย์กลางไม่เคยมีได้แก่ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียด ข้อมูลจำเพาะเกี่ยวกับเวลา สถานที่

เหตุการณ์เฉพาะเรื่อง และข้อมูลจำเพาะเกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการ ในกรณีของผู้บริโภคและชาวเมือง นี่คือศักยภาพที่สำคัญ แต่เพื่อจะทำให้เป็นจริงได้ต้องอาศัยเงื่อนไขใหม่ของผู้ผูกพันกับผู้ซื้อ ความสัมพันธ์ใหม่ในที่ทำงาน เงื่อนไขใหม่ของการจ้างงานและค่าตอบแทน”²⁸

ระบบที่รับมือกับการเปลี่ยนแปลง

ดังที่เราได้เห็นแล้วว่า ความสนใจในระบบแบบกระจายตัวมีเพิ่มมากขึ้น ควบคู่กับความสนใจในคุณค่าของความใกล้ชิด รวมทั้งความสนใจในเศรษฐกิจท้องถิ่นและการพึ่งตนเอง (ในด้านอาหาร พลังงาน น้ำ และผลิตภัณฑ์แปรรูป) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชนจากการคุกคามและปัญหาจากภายนอก²⁹ อันที่จริงโดยธรรมชาติของมันแล้วระบบแบบกระจายตัวสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าระบบแบบแนวดิ่งที่เป็นกระแสหลัก เพราะมันสามารถสร้างระบบที่ผสมผสานสังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกันที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัญหาต่างๆ ที่คาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ซึ่งอาจเกิดขึ้นและเรียนรู้จากปัญหาเหล่านั้น³⁰ ในทัศนะของผม ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของระบบที่ผสมผสานสังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกันนี้มีโอกาสที่จะกลายเป็นปัจจัยขับเคลื่อนไปสู่ระบบแบบกระจายตัวที่มีอนุภาพมาก ดังนั้นจึงสมควรพิจารณาประเด็นนี้กันโดยสังเขป

เราทราบมานานแล้วว่าสังคมในอนาคตของเราไม่ว่ามีหน้าตาแบบไหน มันจะเป็น “สังคมที่มีความเสี่ยง”³¹ คือสังคมที่มีโอกาสได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายประเภทต่างๆ (จากภัยธรรมชาติ สงคราม และการก่อการร้าย จนถึงวิกฤติทางการเงินและเศรษฐกิจ) เรารู้มานานแล้วว่าปัจจัยจำเป็นสำหรับสังคมที่มีแนวโน้มที่ยั่งยืนคือความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ความสามารถในการเอาชนะความเสี่ยงที่มันจะเผชิญ รวมทั้งความกดดันและความเสื่อมสลายที่จะเกิดขึ้นอย่าง

หลีกเลี่ยงไม่ได้³² ปัจจุบันสัญญาณของการเป็นสังคมที่มีความเสี่ยงไม่ได้เป็นเรื่องของอนาคตอีกต่อไป มันเริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนทั่วโลกในชีวิตประจำวันของเรา ดังนั้น นัยของความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้จึงเข้ามาอยู่ในการรับรู้ของคนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ และจะเป็นการดีที่ยังจะเร่งให้มันเข้าไปอยู่ในวาระของผู้กำหนดนโยบายด้วย เข้าไปเป็นเป้าหมายและปฏิบัติการของชุมชนการออกแบบ ขณะเดียวกันเราต้องยึดความหมายดั้งเดิมของมัน หลีกเลี่ยงการทำให้มันเป็นเรื่องธรรมดาและบั่นทอนพลังของมัน เข้าใจความเสี่ยงในแง่มุมต่างๆ อันที่จริงเมื่อพูดถึงการเพิ่มความสามารถในการฟื้นตัว เราไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปในองค์กรที่ดำรงอยู่ (ซึ่งเปราะบางและไม่ยั่งยืน) เราต้องการการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ กล่าวคือ การปรับเปลี่ยนจากระบบตามลำดับชั้นในแนวตั้งเป็นระบบแบบกระจายตัวที่เราได้กล่าวมาแล้ว การปรับเปลี่ยนที่จะเกิดขึ้น ไม่ได้เรียกร้องเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมและเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญเท่าๆ กันด้วย

วัฒนธรรมของความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง

นัยของความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่ใช้กันมาก่อนหน้านี้ล้วนอยู่ในกรอบของการตั้งรับ กล่าวคือ เมื่อเผชิญหน้ากับวิกฤติเราต้องให้ความสำคัญกับสังคมและทำให้มันดำรงอยู่ได้ภายใต้เงื่อนไขในขณะนั้น แต่เราอาจมองในอีกมุมหนึ่งได้ ในเชิงบวกและมีความน่าสนใจมากกว่า ในทางเทคนิคแล้วความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงหมายถึงความหลากหลาย ความเป็นไปได้มากมาย และการทดลองอย่างต่อเนื่อง หมายความว่าสังคมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ต้องเป็นสังคมที่หลากหลายและสร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของความสามารถในการรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงได้อย่างจริงจังจะเห็นว่าสังคมที่ประกอบด้วยคนที่เต็มไปด้วยพลังและมีความคิดอ่านลึกซึ้งไม่ได้เป็นเพียงความฝัน มันบ่งชี้ทิศทางที่

สามารถทำได้จริง เราจำเป็นต้องมุ่งหน้าไปถ้าสังคมของเรามีความหวังที่จะดำรงอยู่อย่างยั่งยืน กล่าวโดยย่อในสังคมที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์จะต้องงอกงาม อันที่จริงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ต้องเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ในทุกสถานการณ์

โดยสรุป เพื่อที่จะเดินออกจากแนวความคิดกระแสหลักของศตวรรษที่ผ่านมา สิ่งแรกๆ ที่ต้องทำคือปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนจากความหมายในเชิงตั้งรับเป็นหลัก (จำเป็นต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงเมื่อสังคมที่เราอาศัยอยู่ตกอยู่ในความเสี่ยง) ไปสู่ความหมายในเชิงบวกมากกว่า ทำให้ความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องมือถึงคุณลักษณะของมนุษย์ และขณะเดียวกันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์และกับความซับซ้อนของโลกใบนี้

คุณลักษณะที่ยั่งยืนหลากหลายประการ

เราได้เห็นแล้วว่า การแสวงหาระบบที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าจำเป็นต้องอาศัยวัฒนธรรมใหม่ หรือที่ดีกว่านั้นคือ อกวิวัฒนธรรม (metaculture) ซึ่งสามารถสร้างพื้นฐานวัฒนธรรมอันหลากหลาย (วัฒนธรรมแห่งความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง) สามารถเจริญงอกงามได้³³ ต่อไปนี้ผมจะวาดภาพเกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของวัฒนธรรมใหม่เหล่านี้ในความเห็นของผม

การบรรจบกันของนวัตกรรมสังคมและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี

มีปฏิสัมพันธ์กับวิถีดำรงชีวิตและวิถีคิดของผู้คน ผลลัพธ์คือนวัตกรรม วัฒนธรรมซึ่งค่อยๆ พัฒนาคืบคลานไปกับนวัตกรรมสังคมและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี พฤติกรรมใหม่และค่านิยมใหม่อุบัติขึ้นในลักษณะนี้ ละทิ้งพฤติกรรมและค่านิยมที่เคยครอบงำ และเสนอแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดีและค่านิยมที่เราใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกทำสิ่งต่างๆ

จากจุดนี้อาจมองได้ว่า ผู้ที่ก่อตั้งกลุ่มหรือองค์กรประสานความร่วมมือแนวใหม่กำลังสำรวจแนวความคิดอื่นๆ ที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน เราอาจเรียกการสำรวจนี้ว่าการแสวงหาคุณลักษณะหรือคุณภาพ ดังนั้นเมื่อนำวิธีแก้ปัญหาของพวกเขาไปสู่การปฏิบัติ พวกเขาก็ทำให้แนวความคิดหรือคุณลักษณะที่มีคุณภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ เป็นที่ยอมรับของผู้คน และมีศักยภาพที่จะดึงดูดความสนใจของผู้คนได้ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น

ขอให้ผมอธิบายคำกล่าวของผมเองให้ชัดเจนขึ้น³⁴ ผู้ที่คิดและกำหนดแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาและผู้เข้ามามีส่วนร่วมต่างเลือกที่จะทำเช่นนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพราะว่าในวิธีแก้ปัญหาที่พวกเขาสร้างขึ้นมีลักษณะบางอย่างที่พวกเขาเห็นว่าดีกว่าสิ่งที่เสนอโดยระบบการผลิตและการบริโภคกระแสหลักที่ไม่ยั่งยืน พวกเขาเลือกแนวทางที่เห็นว่าทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นได้จริง และเป็นแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคให้น้อยลง (ในด้านผลผลิตพลังงาน และพื้นที่) ในการทำเช่นนั้น พวกเขาขดเชยการบริโภคน้อยลงด้วยการเพิ่มขึ้นของสิ่งอื่นที่พวกเขาถือว่ามีความค่ามากกว่า

“สิ่งอื่น” ที่ว่านี้แสดงให้เห็นด้วยคุณลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม เราเรียกมันได้ว่า คุณลักษณะที่ยั่งยืน หมายถึงคุณลักษณะที่เรียกร้องต้องการพฤติกรรมที่ยั่งยืนมากขึ้น คุณลักษณะ ซึ่งนวัตกรรมสังคมแสดงให้เห็นในเชิงประจักษ์ว่าสามารถแทนที่คุณลักษณะที่ไม่ยั่งยืนซึ่งมีอิทธิพลครอบงำในศตวรรษที่ผ่านมา คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกันมากแต่ก็พึ่งพากันและกัน เป็นแ่งมุมที่แตกต่างกันของภาพใหญ่ๆ

ภาพหนึ่ง ด้านที่แตกต่างกันของพหุจักรวาลที่ซับซ้อน ซึ่งในที่สุดถือได้ว่าเป็นรูปแบบของสัญญาณที่บ่งชี้ถึงวัฒนธรรมที่กำลังอุบัติขึ้น และคาดหวังว่าจะกลายเป็นอารยธรรมใหม่

ความซับซ้อนและขนาด

กรณีทั้งหมดของนวัตกรรมสังคมและวิธีแก้ปัญหาที่ถูกสร้างขึ้นมีความซับซ้อนตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้นมันจึงไม่อาจถูกลดทอนให้เหลือเพียงแรงจูงใจเดียวและผลลัพธ์เดียว ทั้งแรงจูงใจและผลลัพธ์มีจำนวนมากและคุณลักษณะของมันขึ้นอยู่กับความหลากหลายและการจัดองค์ประกอบ ผู้ส่งเสริมและผู้มีส่วนร่วมมองความซับซ้อนนี้ว่าเป็นคุณค่าหลักในการดำรงอยู่ของมัน กล่าวคือ ความรู้มรรยประสบการณ์ที่ได้นำเสนอ พรหมแดนเต็มระหว่างผู้ออกแบบ ผู้ให้ และผู้นำวิธีแก้ปัญหาไปใช้ก็เริ่มเลื่อนรามาสูงขึ้น ไม่มีคุณลักษณะที่เป็นแบบฉบับตายตัวของการมีส่วนร่วม การอุบัติขึ้นของ “ความซับซ้อนที่เต็มไปด้วยความรู้มรรย” นี้ถือว่าเป็นคุณค่าที่สะท้อนธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ (ความซับซ้อนที่ไม่สามารถกล่าวได้ด้วยถ้อยคำเพียงมิติเดียว)

ในขณะเดียวกัน ความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นนี้กำลังถ่วงดุลด้วยการลดขนาดลง เป็นองค์กรขนาดเล็กโปร่งใสและเข้าใจได้มากกว่า มีความใกล้ชิดชุมชนมากกว่า ขณะเดียวกันโครงการขนาดเล็กจำนวนมากก็เชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันและเกี่ยวพันกัน ด้วยการประสานกันเข้าเป็นระบบแบบกระจายตัวขนาดใหญ่ มันบอกเป็นนัยถึงแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ โลกาภิวัตน์แบบกระจายตัว ซึ่งทุกระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริโภค การตัดสินใจ องค์ความรู้ และมูลค่าทางเศรษฐกิจยังคงอยู่ในมือ ในความคิด และในกระเป๋าของชุมชนท้องถิ่น การรวมกลุ่มระหว่างคนที่มีความคิดเหมือนกันเพื่อทำงานร่วมกัน ดูเหมือนปรับตัวตนเองไปสู่ทิศทางนี้ด้วยเหตุผลสองชุดที่แตกต่างกัน ในแง่หนึ่ง

มันทำให้สมาชิกเข้าใจและจัดการระบบที่ผสมผสานสังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างซับซ้อนได้ (ในลักษณะเปิดกว้างและเป็นประชาธิปไตย) ในอีกแง่หนึ่งสัดส่วนหรือขนาดมนุษย์ของชุมชน* เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลดำเนินกิจกรรมของตน ตอบสนองความต้องการของตน และสร้างอนาคตที่ตนปรารถนา จากภายในโครงสร้างขององค์กรซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ยังคงดำเนินไปอย่างมีชีวิตชีวาและมีความเป็นส่วนตัว

งานและการประสานความร่วมมือ

ความซับซ้อนและขนาดเล็กที่มีคุณภาพสร้างฉากหลังสำหรับการปรับรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ที่ศูนย์กลางของฉากใหม่นี้เป็นที่ตั้งของการประเมินคุณค่า (ใหม่) ของงานในฐานะเครื่องมือหลักในการแสดงออกของมนุษย์ ทั้งผู้ส่งเสริมและผู้มีส่วนร่วมดูเหมือนจะเคลื่อนไปในทิศทางนี้ อันที่จริงพวกเขาทบทวนการประเมินคุณค่าของงาน โดยมองมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมที่มีคุณค่า คนที่เอาการเอางานใน “การทำอะไรบางอย่างให้เกิดขึ้น” ในการพยายามกำหนดรูปแบบบริบทของชีวิตและสร้างสรรค์อนาคตที่ก้าวหน้า ในการทำเช่นนั้นพวกเขาต่อต้านอย่างเต็มที่ต่อระบบกระแสหลัก ซึ่งส่วนมากเห็นมนุษย์เป็นเพียงผู้ซื้อ ผู้ใช้ และผู้ชมการแสดงที่คนอื่นผลิตขึ้น นอกจากนี้พวกเขายังท้าทายแนวความคิดเดิมๆ เกี่ยวกับงาน เพราะพวกเขาให้คุณค่าแก่งานที่ทำด้วยมือมากกว่า และเพราะพวกเขาขยายแนวความคิดเกี่ยวกับงานไปสู่กิจกรรมในขอบเขตที่กว้างขึ้น กิจกรรม

---

* คำว่าสัดส่วนมนุษย์ (Human scale) หมายถึงขนาดของร่างกายมนุษย์ เป็นคำที่นำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับขนาดและลักษณะของวัตถุ สถานที่ หรือสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการใช้งานหรือดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่มีขนาดร่างกายโดยเฉลี่ย เช่น เฟอร์นิเจอร์ ห้อง บ้าน ทางเดิน ชุมชน หรือเมือง ในที่นี้ “สัดส่วนมนุษย์ของชุมชน” หมายถึงขนาดของชุมชนที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์-ผู้แปล

เหล่านี้ครอบคลุมถึงหน้าที่ซึ่งตามปกติไม่ถูกจัดว่าเป็นงาน เช่น การดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น การจัดการระแวกบ้านใกล้เรือนเคียง และการสร้างชุมชน กล่าวคือ กิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนให้คนรับมือกับปัญหาในชีวิตประจำวันและผลักดันพื้นฐานด้านคุณภาพชีวิตของแต่ละวัน รวมทั้งกรอบแนวคิดเรื่อง “งานที่มีความหมาย”

ในกระบวนการประเมินคุณค่าใหม่/ให้ค่านิยามใหม่ของแนวความคิดเกี่ยวกับงาน คุณค่าและพลังของการประสานความร่วมมือปรากฏขึ้นอีกครั้งมันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับ “การทำอะไรบางอย่างให้เกิดขึ้น” และสำหรับให้ผู้คนได้แสดงบทบาทที่แข็งขันในการสร้างอนาคตที่พวกเขาเลือก ส่วนใหญ่ของวิธีแก้ปัญหาที่ผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เหล่านี้สร้างขึ้นตั้งอยู่บนฐานของการประสานความร่วมมือ พวกเขาเป็นกลุ่มปัจเจกบุคคลที่ตัดสินใจเชื่อมโยงกันเพื่อ “ทำอะไรบางอย่างให้เกิดขึ้น” ผู้เข้ามามีส่วนร่วมสามารถตัดสินใจโดยอิสระที่จะละทิ้งตัวตนบางส่วนเพื่อสร้างระบบของการเชื่อมโยงกับผู้อื่น การประสานความร่วมมือมีได้หลายวิธี เช่นเดียวกับแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการประสานความร่วมมือ ในการริเริ่มเหล่านี้ มีการผสมผสานกันของการค้นพบประสิทธิภาพในทางปฏิบัติและการทำสิ่งต่างๆ ร่วมกันและคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของการเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดและโครงการ ซึ่งตรงข้ามกับสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในชุมชนแบบเดิม เพราะรูปแบบของการประสานความร่วมมือเช่นนี้ไม่มีลักษณะบังคับ หากเป็น “การประสานความร่วมมือโดยสมัครใจ” ซึ่งผู้คนสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมหรือเลิกยุ่งเกี่ยวได้อย่างอิสระ การประสานความร่วมมือโดยสมัครใจนี้ตั้งอยู่บนจุดตัดกันของเส้นทางโคจรสองเส้นทาง เส้นทางหนึ่งเคลื่อนที่จากลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดโต่งของสังคมอุตสาหกรรมไปสู่การค้นพบ (ใหม่) พลังแห่งการทำสิ่งต่างๆ ร่วมกัน และอีกเส้นทางหนึ่งจากสังคมในชุมชนดั้งเดิมที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมน้อยไปสู่รูปแบบที่ยืดหยุ่นกว่าของการประสานความร่วมมือโดยสมัครใจ

ความสัมพันธ์และเวลา

โครงการที่มีโอกาสประสบความสำเร็จซึ่งเรากำลังกล่าวถึงตอนนี้คือองค์กรทางสังคม โครงสร้างของมันคือระบบปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้คนและระหว่างผู้คน สถานที่ และผลิตภัณฑ์ ปฏิสัมพันธ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกลักษณะขององค์กรดังกล่าวในที่สุด ผู้ส่งเสริมและผู้มีส่วนร่วมมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างฉับไวเป็นพิเศษต่อปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ และต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์อันซับซ้อนและลึกซึ้ง อันที่จริงในหลายกรณีความสนใจในคุณภาพของความสัมพันธ์เช่นนี้มักชี้นำทางเลือกด้านพฤติกรรม การปรับเปลี่ยนจากผลิตภัณฑ์ไปสู่ปฏิสัมพันธ์ไม่ใช่เรื่องใหม่ ระบบการผลิตและการบริการโคจรระแหงหลักในปัจจุบันทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนี้ขึ้นแล้ว แต่บ่อยครั้งด้วยการลดปฏิสัมพันธ์ลงเป็นเพียงประสบการณ์แบบผิวเผิน (เช่น การนำเสนอชีวิตในลักษณะของรายการเรียลลิตีโชว์ทางโทรทัศน์ หรือการนำเสนอสิ่งแวดลอมที่มีชีวิตในลักษณะของสวนสนุก) ในทางตรงกันข้าม องค์กรประสานความร่วมมือกำลังสร้างวิธีแก้ปัญหา ซึ่งแม้จะมีหลากหลายแต่ก็สัมพันธ์กันอย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งอาจเรียกได้ว่าความสัมพันธ์ที่สัมผัสถึงความเป็นมนุษย์ และความสัมพันธ์ที่มีชีวิตชีวาเหล่านี้เองที่ผู้มีส่วนร่วมเห็นว่ามีคุณค่า

ดังนั้น การแสวงหาความสัมพันธ์ที่มีชีวิตชีวาจำเป็นต้องอาศัยการให้คุณค่า การตีความ และประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับเวลา หมายถึงเวลาที่จำเป็นต้องใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์นั้น เวลาที่จำเป็นสำหรับเชื่อมโยงผู้คน สถานที่ และผลิตภัณฑ์จำนวนมากเข้าด้วยกันและการสร้างความหมายหลายระดับของความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้ส่งเสริมและผู้มีส่วนร่วมยอมรับการเชื่อมโยงนี้ และพวกเขามองความเชื่องช้าเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการสร้างคุณสมบัติที่ลึกซึ้งกว่า ซึ่งแตกต่างจากเวลาที่เร่งรัดในยุคปัจจุบันแน่นอนว่าการค้นพบ “สิ่งที่เชื่องช้า” ไม่ได้หมายความว่าเพียงการแทนที่ “เวลาอันเร่งรีบ” ที่ครอบงำตลอดศตวรรษที่ผ่านมา เวลาแห่งความซับซ้อนคือ “นิเวศวิทยาแห่งเวลา” ซึ่งลักษณะที่แตกต่างกัน คุณลักษณะที่แตกต่างกันและความเร็วที่แตกต่างกันดำรงอยู่ด้วยกัน

ท้องถิ่นและการเปิดกว้าง

การเป็นองค์กรทางสังคมที่มีขนาดเล็กและเปิดกว้างช่วยให้มันหยั่งรากลึกในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และด้วยการเชื่อมโยงกันอย่างเข้มข้น องค์กรเหล่านี้จึงเปิดกว้างพร้อมรับกระแสของแนวความคิด ข้อมูล ผู้คน สินค้า และเงินตราจากทั่วโลก ผู้ส่งเสริมและผู้มีส่วนร่วมมีแนวโน้มมุ่งแสวงหาความสมดุลระหว่างท้องถิ่นและการเปิดกว้าง กล่าวคือ *ลักษณะประจำท้องถิ่นที่เปิดรับอิทธิพลของสากล* ที่สามารถสร้างความหมายใหม่ของสถานที่ เมื่อเป็นเช่นนั้นสถานที่จึงไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป แต่เป็นจุดเชื่อมต่อทั้งในเครือข่ายระยะใกล้และระยะไกล โดยเครือข่ายระยะใกล้สร้างและปฏิรูปโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นและเครือข่ายระยะไกลเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับส่วนอื่นๆ ของโลก ภายในโครงสร้างนี้เองที่กิจกรรมใหม่ระดับท้องถิ่นมีความเปิดกว้างและทันสมัยอย่างยิ่งกำลังเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น การปรับปรุงชุมชน การฟื้นฟูอาหารและหัตถกรรมท้องถิ่น การแสวงหาผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในสถานที่ใกล้เคียงเพื่อเข้าไปสัมผัสกับแหล่งผลิต และยุทธศาสตร์การพึ่งพาตนเองเพื่อส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมื่อเผชิญกับการคุกคามและปัญหาจากภายนอก

อารยธรรมที่กำลังอุบัติขึ้นจริงหรือ

แนวความคิดทั้งหลายเหล่านี้ กิจกรรมที่ได้กล่าวถึง และความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้น สำหรับผมแล้วดูเหมือนเกาะอันงดงามแห่งภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสังคมประยุกต์ แม้ยังเป็นเกาะอยู่ท่ามกลางทะเลแห่งการดำรงชีวิตและการทำงานที่ไม่ยั่งยืนในกระแสหลักทั่วโลก ชาวดีคือเกาะเหล่านี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก่อให้เกิดหมู่เกาะอันกว้างใหญ่ หมู่เกาะที่เริ่มเป็นแผ่นดินที่กำลังก่อตัวเป็นทวีปแห่งอารยธรรมใหม่ที่เริ่มปรากฏให้เห็นแล้ว

การตีความเช่นนี้ถูกต้องหรือไม่ แน่นนอนนี้คือคำถามปลายเปิด แต่ในทัศนะของผม จินตภาพเกี่ยวกับทวีปใหม่ที่กำลังอุบัติขึ้นไม่ใช่เพียงความคิดเพื่อฝัน ตรงกันข้ามมันคือรูปธรรมที่เป็นไปได้ เพื่อให้แน่ชัดและตรงกับเจตนารมณ์ของหนังสือเล่มนี้ยิ่งขึ้น มันคือสมมุติฐานด้านการออกแบบ เป็นสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง แต่จะเป็นจริงได้ ถ้าดำเนินมาตรการที่จำเป็น แน่นนอนคำอุปมานี้มีข้อจำกัดเช่นเดียวกับคำอุปมาทั้งหลาย สำหรับเกาะจริงๆ ย่อมมีส่วนที่เป็นแผ่นดินอยู่แล้วแต่จมอยู่ใต้น้ำ แต่เกาะที่เป็นคำอุปมาของเราไม่เป็นเช่นนั้น สิ่งที่กำลังอุบัติขึ้นคือศักยภาพ โลกที่กำลังสร้างขึ้นนี้ยังไม่ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่าง มันจะมีลักษณะเช่นไรขึ้นอยู่กับเรา ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราสามารถทำได้ในอนาคตอันใกล้

“โลกใหม่เป็นจริงได้” เป็นคำประกาศของเวทีสมัชชาสังคม (Social Forum) ในปอร์โต อเลเกร ในปี 2001* ในการประชุมครั้งนั้น นักเขียนชาวอินเดียชื่อ อรุณธตี รอย** ได้กล่าวถ้อยคำที่กลายเป็นคำพูดที่มีชื่อเสียงมากว่า “โลกอีกใบหนึ่งไม่เพียงแต่เป็นจริงได้ เธอกำลังย่างเข้ามา ในวันที่เสียงสงบฉานได้ยินเสียงลมหายใจของเธอ” บัดนี้ สิบสี่ปีให้หลัง เราไม่เพียงแต่ยืนยันได้ว่าโลกใหม่กำลังย่างเข้ามา และมันเห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมของนวัตกรรมสังคมซึ่งกำลังขยายตัวไปทั่วโลก อีกทั้งเรายังอาจกล่าวได้ว่ามันกำลังเสนอทั้งวิสัยทัศน์เกี่ยวกับอารยธรรมในอนาคตและทิศทางที่จะมุ่งไปเพื่อแก้ไขปัญหาใหญ่หลวงที่เพิ่มพูนขึ้น ซึ่งเรากำลังเผชิญอยู่ในทุกวันนี้

---

* สมัชชาสังคมโลก (World Social Forum) เป็นการประชุมระหว่างประเทศประจำปีขององค์กรและขบวนการภาคประชาสังคมทั่วโลก ซึ่งมีแนวความคิดต่อต้านโลกาภิวัตน์ที่ถูกครอบงำโดยบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ รวมทั้งรัฐบาลและสถาบันระหว่างประเทศที่ปกป้องผลประโยชน์ของบริษัทเหล่านั้น จัดขึ้นครั้งแรกที่เมืองปอร์โต อเลเกร (Porto Alegre) ประเทศบราซิล ระหว่างวันที่ 25-30 มกราคม 2001-ผู้แปล

** อรุณธตี รอย (Arundhati Roy) เกิด 24 พฤศจิกายน 1961 เป็นนักเขียนสตรีชาวอินเดีย มีชื่อเสียงจากนวนิยายเรื่อง *The God of Small Things* ซึ่งได้รับรางวัล the Man Booker Prize สำหรับนวนิยายในปี 1997 นอกจากนี้ยังเป็นนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมด้วย-ผู้แปล

แน่นอนว่าอารยธรรมใหม่นี้ไม่ใช่และจะไม่ใช่อะไรที่สามารถสร้างขึ้นได้ โดยเพียงแค่รวมโครงการใหม่ที่เป็นนวัตกรรมสังคมหลายล้านโครงการ เข้าด้วยกัน ต้องมีการดำเนินการอื่นๆ และต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในทุกระดับ ระดมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม สัญญาณหลายอย่างบอกเราว่า เมื่อคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว และเรื่องท้าทายที่เราจะต้องเผชิญ นวัตกรรมสังคมจะยังคงเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษนี้ มันจะแสดงบทบาทซึ่งกันและกันกับเทคโนโลยี (และการพัฒนาอุตสาหกรรม) เคยแสดงเมื่อหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียก็ตาม

หมายเหตุประการสุดท้าย เมื่ออ่านตลอดบทนี้ที่กล่าวถึงนวัตกรรมสังคมว่าเป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความยั่งยืน ผู้อ่านบางท่านอาจสงสัยว่าผมยังไม่ได้อภิปราย (ยกเว้นอย่างย่อมาก) เกี่ยวกับอำนาจที่ทรงอำนาจซึ่งกำลังต่อต้านการอุบัติขึ้นของโลกใหม่ที่ยั่งยืน กล่าวคืออำนาจของผู้ที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง (เพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่มีอยู่ของตน) และผู้ที่ดูเหมือนพยายามอย่างแข็งขัน (ที่มุ่งสร้างโอกาสใหม่ในการสร้างผลกำไร) แต่กำลังนำเราไปในทิศทางที่ผิดและไม่ยั่งยืนแน่นอนอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เหล่านี้อยู่ในฉากหลังของภาพรวมที่ผมได้พยายามร่างคร่าวๆ อย่างไรก็ตาม ขณะที่เขียนบทนี้ผมคิดว่าบทบาทของผมในฐานะนักออกแบบที่ชอบครุ่นคิดไม่ใช่การเพิ่มการวิเคราะห์ใหม่เกี่ยวกับลักษณะและมิติของปัญหาและ “อำนาจของศัตรู” ซึ่งนักเขียนคนอื่นได้ทำ และจะทำเรื่องนี้ได้ดีกว่าผมมาก แต่สิ่งที่ผมพยายามทำในบทนี้คือการเสนอแนวทางภาพรวมเกี่ยวกับสภาพการณ์ หมายถึงภาพที่กระตุ้นสนับสนุน และปรับทิศทางการออกแบบที่อาจทำได้ จากจุดนี้ย่อม (หวังว่า) จะเป็นไปได้ที่จะช่วยสร้างความรู้ใหม่ด้านการออกแบบในบทต่อไป ความรู้ด้านการออกแบบซึ่งในทัศนะของผมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวดถ้าเราจะเข้าร่วมการต่อสู้เพื่อโลกที่ยั่งยืนด้วยความหวังอันสูงส่งในชัยชนะ หรือจะใช้คำอุปมาที่ผมโปรดปรานอีกครั้งก็ได้ว่า เพื่อร่วมด้วยช่วยกันให้ทวีปใหม่อุบัติขึ้น